

ชนบทนิยมในนวนิยายชุดของไทยช่วง พ.ศ. 2552-2558*

Received: 27 September 2024

Revised: 5 January 2025

Accepted: 28 May 2025

เหลียง จันผิง**

วีรวัฒน์ อินทรพร***

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอุดมการณ์ชนบทนิยมในนวนิยายชุดของไทยช่วง พ.ศ. 2552-2558 โดยศึกษานวนิยายชุดของไทยจำนวน 3 ชุด คือ 1) นวนิยายชุด บ้านไร่ปลายฝัน 4 เรื่อง ได้แก่ ชาราทิมาลัย ดวงใจอ่อนนี้ ปฐพีเล่ห์รัก วายุภักคมนตรี 2) นวนิยายชุด แม่ของแผ่นดิน 3 เรื่อง ได้แก่ ประทีปรักแห่งใจ แสงเทียน ร้อยป่าไว้ด้วยรัก 3) นวนิยายชุด ดวงใจเทวพรหม 5 เรื่อง ได้แก่ ลออจันทร์ขวัญฤทัย ใจพิสุทธิ์ ดุจอัปสร และ พรชิววัน โดยใช้แนวคิดชนบทนิยม (Ruralism) ของเรย์มอนด์ วิลเลียมส์ (Raymond Williams) เป็นเครื่องมือในการศึกษาเนื้อหาจากเรื่องและนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่าเนื้อหาของนวนิยายชุดที่นำมาศึกษาในครั้งนี้แฝงอุดมการณ์ชนบทนิยมอย่างเด่นชัดผ่านการประกอบสร้างในตัวละครหลากหลายมิติ ดังนี้ 1) การนำเสนอภาพชนบทโรแมนติกในอุดมคติผ่านการตั้งชื่อนวนิยายและตัวละคร 2) การนำเสนอภาพการเติบโตทางเศรษฐกิจในชนบทไทย 3) การนำเสนอการโยกย้ายชีวิตในชนบทของตัวละครตามอุดมการณ์ชนบทนิยม ดังนั้น นวนิยายชุดเหล่านี้จึงมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดชนบทในอุดมคติไปสู่ผู้อ่านได้อย่างทรงพลังและเป็นรูปธรรมสร้างภาพชนบทในอุดมคติที่เชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งทำให้ผู้อ่านตระหนักถึงคุณค่าและศักยภาพของสังคมชนบทในบริบทสมัยใหม่

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

นวนิยายชุด;
ชนบทนิยม;
อุดมการณ์;
สังคมชนบทไทย

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของดุชนิพนธ์เรื่อง “วาทกรรมการพัฒนาและอุดมการณ์ชนบทนิยมในนวนิยายชุดของไทยช่วง พ.ศ. 2552-2558” หลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

** อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยหอจื่อ สาธารณรัฐประชาชนจีน และนักศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ติดต่อได้ที่: 2374138984@qq.com

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ติดต่อได้ที่: v911_09@hotmail.com

Ruralism in Thai Novel Series, during 2009-2015^{*}

Received: 27 September 2024

Revised: 5 January 2025

Accepted: 28 May 2025

Liang Junping^{**}Weerawat Intaraporn^{***}

This study investigates rural ideology in Thai novel series published between 2009 and 2015. It focuses on three sets of novels: 1) *Baan Rai Plai Fun* series, including *Thara Himalai*, *Duangjai Akkhanee*, *Pathapee Leh Ruk*, and *Wayupak Montra*; 2) *Mae Khong Phaendin* series, including *Pra Teap Rak Hang Jai*, *Saeng Thian*, and *Roi Pa Wai Duay Rak*; and 3) *Duangjai Dhevaprom* series, including *Laorchan*, *Kwanruetai*, *Jaiphisut*, *Dujapsom*, and *Porncheewan*. The study adopts Raymond Williams' concept of ruralism as the analytical framework and employs descriptive methods to present the findings. The results reveal that these novels prominently reflect rural ideology across three key dimensions: 1) presentation of a romanticized image of rural life through symbolic names and titles, constructing an idealized vision of the countryside; 2) presentation of rural economic growth in Thailand; and 3) presentation of nostalgia for rural life, conveyed through the aspirations and perspectives of various characters. These novels play a crucial role in presenting an idealized countryside and reinforcing development narratives in a tangible and impactful way. They depict rural areas as harmonious and prosperous spaces, balancing economic progress with cultural preservation. The findings suggest that these narratives encourage readers to appreciate the value and potential of rural communities in modern Thai society, positioning them as sustainable and fulfilling alternatives to urban lifestyles.

Research Article

Abstract

Keywords

novel series;
ruralism;
ideology;
rural Thai society

^{*} This article is part of a doctoral dissertation titled "Development Discourse and Ruralism in Thai Novel Series, during 2009-2015", Communicative Thai as a Second Language Program, Faculty of Liberal Arts, Huachiew Chalermprakiet University

^{**} Lecturer, Thai Language Program, Hechi University, People's Republic of China. Ph.D. Candidate, Thai as a Second Language Program, Faculty of Liberal Arts, Huachiew Chalermprakiet University, e-mail: 2374138984@qq.com

^{***} Assistant Professor, Faculty of Liberal Arts, Huachiew Chalermprakiet University, e-mail: v911_09@hotmail.com

1. บทนำ

นวนิยายชุดเป็นวรรณกรรมที่ประกอบด้วยเรื่องราวหลายเล่มซึ่งเชื่อมโยงกันผ่านโครงเรื่องหรือแนวคิดหลัก โดยเฉพาะนวนิยายชุดแนวโรแมนติก (romance genre) มักเน้นเรื่องราวความรัก ชีวิตครอบครัว และการเติบโตของตัวละครผ่านความท้าทายและการเปลี่ยนแปลงในชีวิต แม้ว่านวนิยายประเภทนี้จะมีจุดประสงค์หลักเพื่อสร้างความบันเทิง แต่ผู้เขียนในฐานะส่วนหนึ่งของสังคมย่อมได้รับอิทธิพลจากบริบททางสังคมที่เป็นจริง ส่งผลให้นวนิยายชุดกลายเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่หรือผลิตซ้ำอุดมการณ์ทางสังคม โดยนำเสนอค่านิยม ทศนคติและแนวทางการพัฒนาสังคมที่สะท้อนภาพของยุคสมัยอย่างชัดเจน เช่นคำกล่าวของสำนักพิมพ์พิมพ์คำ (ซอนกลีน, 2565, ปกใน) ว่าแท้จริงแล้ว การพิมพ์หนังสือคือการเปลี่ยนแปลงอย่างถึงรากถึงโคนทั้งทางความคิดและสังคม สอดคล้องกับความคิดของเสาวณิต จุลวงศ์ (2561, น. 183) ที่กล่าวว่า การปลูกฝังอุดมการณ์ในสังคมเกิดขึ้นผ่านวัฒนธรรมในรูปแบบต่างๆ วรรณกรรมจึงมีบทบาทเป็นปฏิบัติการทางสังคมและวัฒนธรรมที่สร้างหรือผลิตซ้ำอุดมการณ์ ไม่ว่าจะเป็นกระแสหลักหรือกระแสรองและยังเป็นเครื่องมือในการต่อสู้หรือประนีประนอมกับอุดมการณ์อื่นๆ

ประเทศไทยเริ่มจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 ใน พ.ศ. 2504 เพื่อเร่งพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเป็นระบบ โดยในช่วงแผนฉบับที่ 1-6 รัฐบาลมุ่งเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจและการเปิดประเทศอย่างเต็มที่ ต่อมาใน พ.ศ. 2533 ประเทศไทยเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้กิจกรรมเศรษฐกิจจะดับสากล เช่น การค้า การลงทุนและการพัฒนาระบบขนส่งมีบทบาทสำคัญในการปรับเศรษฐกิจไทยให้สอดคล้องกับเศรษฐกิจโลก

ภายใต้อิทธิพลของโลกาภิวัตน์ รัฐบาลได้กำหนดนโยบายสำคัญเพื่อส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน เช่นนโยบาย “การพัฒนาที่ยั่งยืน” ในแผนพัฒนาฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) และ “ชุมชนที่เข้มแข็ง” ในแผนพัฒนาฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ซึ่งเป็นช่วงของการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ดังที่รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข (2557, บทนำ) ระบุว่าโลกาภิวัตน์หลังการปฏิวัติอุตสาหกรรมส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างเมืองกับชนบท และการสูญเสียภูมิปัญญาท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม วิฤติเศรษฐกิจและสังคมได้กระตุ้นให้ประชาชนหันมาให้ความสำคัญกับวิถีชีวิตดั้งเดิม ส่งผลให้แนวคิดท้องถิ่นนิยม (Localism) ที่เน้นคุณค่าและอัตลักษณ์ท้องถิ่นได้รับความสนใจมากขึ้น

หลังวิกฤติต้มยำกุ้งปี 2540 รัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544-2549) ดำเนินนโยบายประชานิยมเพื่อฟื้นฟูชนบทและลดความเหลื่อมล้ำระหว่างเมืองกับชนบท ดังการศึกษาของพุ่ม พงศ์พีพร (2548) ที่กล่าวถึงนโยบายสำคัญของรัฐบาลในเวลานั้น ได้แก่ “กองทุนหมู่บ้าน” สนับสนุนงบหมู่บ้านละ 1 ล้านบาทเพื่อลดหนี้ นอกกรอบ โครงการ “OTOP” ส่งเสริมสินค้าท้องถิ่น “การพักชำระหนี้เกษตรกร” ลดภาระการเงิน “30 บาทรักษาทุกโรค” ลดค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ และ “SML” สนับสนุนชุมชนบริหารงบประมาณ นโยบายเหล่านี้ช่วยลดความเหลื่อมล้ำและส่งเสริมให้ประชาชนในชนบทกลับมาใช้ชีวิตในบ้านเกิดแทนการอพยพสู่เมืองใหญ่ ขณะเดียวกันแนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรฯ พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ได้พระราชทานไว้ตั้งแต่ พ.ศ. 2524 ถูกนำมาปรับใช้ในแผนพัฒนาฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) พร้อมแนวคิด “การพัฒนาทุนทางภูมิปัญญา” และ “การพึ่งพาตนเอง” เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจชนบท นอกจากนี้ “มูลนิธิร่วมด้วยช่วยกันสำนึกรักบ้านเกิด” ก่อตั้งปี 2542 โดยนายบุญชัย เบญจรงค์กุล และขยายเป็น “เครือข่ายเกษตรกรรมสำนึกรักบ้านเกิด” ในปี 2551 เครือข่ายนี้มีจุดประสงค์ร่วมปราชญ์เกษตรและผู้เชี่ยวชาญด้านเกษตรอินทรีย์ เพื่อ

พัฒนาชุมชนให้พึ่งพาตนเอง ผลิตอาหารปลอดภัยและแบ่งปันความรู้เพื่อเกษตรกรรมยั่งยืนระดับชุมชนและประเทศ

แสดงให้เห็นว่านโยบายดังกล่าวมุ่งส่งเสริมการพัฒนาชนบทอย่างยั่งยืนผ่านการสนับสนุนทรัพยากรความรู้ เงินทุนและความร่วมมือจากผู้เชี่ยวชาญ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำระหว่างเมืองกับชนบท บรรเทาผลกระทบจากโลกาภิวัตน์และวิกฤติเศรษฐกิจต้มยำกุ้ง ทั้งยังแสดงให้เห็นแนวโน้มที่สังคมไทยส่งเสริมการโยกย้ายชีวิตชนบทอย่างเป็นรูปธรรม

แนวโน้มดังกล่าวนี้สะท้อนจากการส่งเสริมวิถีชีวิตที่เรียบง่าย เช่น วิถีเกษตรกรรมและการดำเนินชีวิตใกล้ชิดธรรมชาติ ซึ่งถูกมองว่ายั่งยืนและสมดุลมากกว่ากระแสโลกาภิวัตน์ อย่างไรก็ตาม การมองชนบทในปัจจุบันไม่ได้จำกัดอยู่เพียงมายาคติเดิมที่มองว่าชนบทล้าหลังและยากจน หากแต่ครอบคลุมถึงการพัฒนาชนบทให้สามารถปรับตัวสอดคล้องกับบริบทของโลกสมัยใหม่

กระบวนการนี้ส่งเสริมให้เกิดโครงการต่าง ๆ ที่สนับสนุนการใช้ชีวิตอย่างยั่งยืนและพอเพียง ขณะเดียวกันยังกระตุ้นให้เกิดวาทกรรมเกี่ยวกับชนบทในวงกว้าง ซึ่งนำไปสู่การมองชนบทผ่านสองกระแสหลัก ได้แก่ กระแสที่เน้นผลกระทบจากการพัฒนา ซึ่งทำให้ชนบทต้องเผชิญกับความยากลำบาก และกระแสที่มองชนบทในฐานะพื้นที่ที่ได้รับการพัฒนาและสามารถปรับตัวให้เข้ากับเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ แนวคิดนี้สอดคล้องกับงานของณัฐวรวัจน์ คล้ายสมมุติ (2567) ที่สรุปแนวคิดของนักวิชาการหลายคนเกี่ยวกับชนบทซึ่งแบ่งความคิดเห็นเกี่ยวกับชนบทในสังคมไทยเป็นสองกระแสหลัก ได้แก่ 1) การมองชนบทเป็นพื้นที่แร้นแค้นและต้องพัฒนา ซึ่งแพร่หลายในช่วงสงครามเย็น โดยเน้นการพัฒนาเพื่อเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจทุนนิยม และ 2) การมองชนบทเป็นพื้นที่สวยงามและมีคุณค่า ซึ่งได้รับความนิยมหลังเหตุการณ์ 14 ตุลา โดยให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิถีชีวิตพอเพียง ทั้งสองกระแสสะท้อนการเปลี่ยนแปลงทางความหมายตามบริบทการเมือง เศรษฐกิจและสังคมในแต่ละยุค

ท่ามกลางบริบททางสังคมในยุคสมัยนี้ได้เกิดนวนิยายชุดแนวโรแมนติกที่มีฉากหลังเป็นสังคมชนบทสมัยใหม่ โดยนำเสนอเรื่องราวของชนชั้นสูงถึงชนชั้นกลางที่มีบทบาทในสังคม เช่น ราชินิกุล ข้าราชการ ทหารและนักลงทุน รวมถึงชนชั้นล่างอย่างชาวชนบทจากภูมิภาคต่าง ๆ ที่ร่วมมือกันเพื่อพัฒนาชนบท ตัวอย่างสำคัญ ได้แก่ ผลงานจากสำนักพิมพ์พิมพ์คำ เช่น *บ้านไร่ปลายฝัน* (ตีพิมพ์ครั้งแรกใน พ.ศ. 2552) เล่าเรื่องราวความรักของพี่น้องฝาแฝด 4 คนในครอบครัว โดยมีฉากหลังเป็นการดำเนินธุรกิจชนบทสมัยใหม่ อีกเรื่องหนึ่งคือ *ดวงใจเทวพรหม* (ตีพิมพ์ครั้งแรกใน พ.ศ. 2558) ซึ่งเป็นภาคต่อของ *สุภาพบุรุษจุฑาเทพ* เล่าเรื่องราวความรักของรุ่นลูก ช่วง พ.ศ. 2530-2540 ที่ตัวละครหลักมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชนบท นอกจากนี้ สำนักพิมพ์มายดรีมได้เผยแพร่นวนิยายชุด *แม่ของแผ่นดิน* ใน พ.ศ. 2557 ซึ่งเป็นโครงการนวนิยายที่มุ่งนำเสนอพระอัจฉริยภาพและพระราชกรณียกิจของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง จากการศึกษาค่านานักเขียน พบว่านักเขียนแต่ละคนได้เลือกนำพระราชกรณียกิจและพระปรีชาสามารถของพระองค์มาเป็นแก่นเรื่องหลัก เพื่อนำเสนอถึงพระวิสัยทัศน์และพระราชปณิธานในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

จากการวิเคราะห์เบื้องต้นพบว่านวนิยายชุดเหล่านี้นำเสนอภาพสังคมชนบทที่ได้รับการพัฒนาควบคู่กับการพรรณนาความงามของวิถีชีวิตชนบทในยุคใหม่ เพื่อสร้างความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่าน ขณะเดียวกันยังสะท้อนภาพชนบทที่มีศักยภาพและเสน่ห์ดึงดูด ซึ่งกระตุ้นให้ผู้นำหรือกลุ่มนักลงทุนเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาพื้นที่ชนบท เนื้อหาเหล่านี้เผยให้เห็นแนวคิดชนบทนิยมกระแสที่สองต่งงานของณัฐวรวัจน์ คล้ายสมมุติ อย่างชัดเจน

โดยแฝงอุดมการณ์ที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมร่วมสมัย คือการมองชนบทว่าเป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย พอเพียงและยั่งยืน ตอกย้ำความสำคัญของชนบทในฐานะแหล่งพัฒนาที่ยั่งยืนและสมดุลกับการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน แนวคิดนี้ตรงกับที่นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2557) ระบุว่า ชนบทนิยมในนวนิยายไทยมักสะท้อนภาพชนบทเป็นสถานที่ที่สงบ งดงามและเรียบง่าย ถูกกำหนดด้วย “ระเบียบ” ของธรรมชาติ ซึ่งถูกมองว่าเป็นพื้นที่ที่บริสุทธิ์และปราศจากกิเลส เปรียบเทียบกับชีวิตที่วุ่นวายในเมือง ชนบทถูกเสนอให้เป็นแหล่งที่เอื้อต่อศีลธรรมทางศาสนาและความสามัคคี

อุดมการณ์ชนบทนิยมที่กล่าวมานี้สะท้อนผ่านชุดความคิดที่มีต่อการพัฒนาชนบท เช่น การส่งเสริมวิถีชีวิตแบบพอเพียงและการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเน้นการพึ่งพาทรัพยากรในท้องถิ่น การอนุรักษ์ธรรมชาติและ การฟื้นฟูเศรษฐกิจชุมชน ทั้งยังเสริมสร้างความสามัคคีและความสัมพันธ์ในชุมชนชนบท ให้ชนบทเป็นพื้นที่แห่งความสงบและความยั่งยืนในสังคมปัจจุบัน

อุดมการณ์เป็นค่านิยมหรือแนวคิดที่ถูกมองว่าเป็นเป้าหมายหรือแบบอย่างที่สูงสุดของสังคมหรือระบบคิดใดๆ แม้อาจดูยากที่จะบรรลุหรือเป็นไปได้ แต่อุดมการณ์ยังคงเป็นแรงบันดาลใจที่กระตุ้นให้ผู้คนพยายามที่จะเข้าใกล้หรือไปสู่เป้าหมายเหล่านั้นในสังคมของตน หรือเป็นความหวังในการดำเนินชีวิต ดังที่บลอมมาร์ท (Blommaert, 2005 อ้างถึงใน ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556, น. 18) แสดงความเห็นว่าคุณมการณ์มีความเป็นนามธรรมมากกว่าและเป็นพื้นฐานของความคิดที่เราแสดงออกมา อาจกล่าวได้ว่าอุดมการณ์เป็นโครงสร้างลึก (deep structures) ของพฤติกรรมทางสังคม หรืออุดมการณ์อยู่เบื้องหลังหรือกำหนดพฤติกรรมทางสังคมของเรานั้นเอง

ปัจจุบัน ประเทศต่างๆ รวมถึงประเทศไทยให้ความสำคัญกับการพัฒนาชนบท โดยมีอุดมการณ์ชนบทนิยมแฝงอยู่ในบริบททางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง ซึ่งส่งผลต่อแนวทางการพัฒนา ผู้วิจัยเห็นว่านวนิยายชุดที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับชนบทในยุคปัจจุบันอาจแฝงอุดมการณ์ชนบทนิยมที่น่าสนใจและควรค่าแก่การศึกษาอย่างลึกซึ้ง การศึกษานวนิยายชุดเหล่านี้จึงเป็นโอกาสสำคัญในการศึกษาแนวคิดและอุดมการณ์ที่แฝงอยู่ในวรรณกรรม ตลอดจนเผยให้เห็นภาพการพัฒนาชนบทที่ชัดเจนในบริบทสังคมร่วมสมัย

ผู้วิจัยในฐานะชาวจีนที่ศึกษาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สองมีประสบการณ์เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงชนบทในจีน สนใจศึกษากระบวนการพัฒนาชนบทในไทย โดยเฉพาะในนวนิยายชุดที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาชนบท ดังนั้น การวิเคราะห์ชนบทนิยมในนวนิยายชุดของไทยช่วง พ.ศ. 2552-2558 เหล่านี้อาจช่วยเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับอุดมการณ์ที่ผ่านวรรณกรรมและเปิดมุมมองใหม่เกี่ยวกับแนวคิดและทิศทางการพัฒนาชนบทในสังคมไทยอย่างลึกซึ้ง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาอุดมการณ์ชนบทนิยมในนวนิยายชุดของไทยช่วง พ.ศ. 2552-2558

3. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษานวนิยายชุดของไทยจำนวน 3 ชุด ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. นวนิยายชุด *บ้านไร่ปลายฝัน* ประกอบด้วยนวนิยาย 4 เรื่อง ได้แก่ *ธาราหิมาลัย* ของณารา (2564) *ดวงใจอันดี* ของช่อนกลิ่น (2564) *ปฐพีเล่ห์รัก* ของร่มแก้ว (2564) *วายุภักมณฑรา* ของแพรวณัฐ (2564) พิมพ์ครั้งแรกใน พ.ศ. 2552 โดยสำนักพิมพ์พิมพ์คำเป็นผู้จัดพิมพ์

2. นวนิยายชุด *แม่ของแผ่นดิน* ประกอบด้วยนวนิยาย 3 เรื่อง ได้แก่ *ประทีปรักแห่งใจ* ของนภาสธร (2557) *แสงเทียน* ของแพรวณัฐ (2557) *รอยป่าไผ่ด้วยรัก* ของจิตติมาดา (2557) พิมพ์ครั้งแรกใน พ.ศ. 2557 โดยสำนักพิมพ์มายดรีมเป็นผู้จัดพิมพ์

3. นวนิยายชุด *ดวงใจเทวพรหม* ประกอบด้วยนวนิยาย 5 เรื่อง ได้แก่ *ลออจันทร์* ของช่อนกลิ่น (2565) *ขวัญฤทัย* ของแก้วแถม (2565) *ใจพิสุทธิ์* ของแพรวณัฐ (2565) *ดุจดั่งพร* ของณารา (2562) และ *พรชีวัน* ของร่มแก้ว (2565) พิมพ์ครั้งแรกใน พ.ศ. 2558 โดยสำนักพิมพ์พิมพ์คำเป็นผู้จัดพิมพ์

4. การทบทวนวรรณกรรม

งานวิจัยนี้ศึกษาชนบทนิยมในนวนิยายชุดของไทย การทบทวนวรรณกรรมมีรายละเอียดดังนี้

แม้ในประเทศไทยยังไม่มีงานวิจัยที่ศึกษาชนบทนิยมโดยตรงจากวรรณกรรม แต่มีการศึกษาวรรณกรรมไทยที่สะท้อนภาพชนบทในมิติต่างๆ ตัวอย่างเช่น กาญจนา ประสงค์เงิน (2527) พบว่าปัญหาชนบทอีสานในเรื่องสั้นไทยช่วง พ.ศ. 2501-2525 มีผลต่อการสร้างเนื้อหาและตัวละคร โดยสะท้อนปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ ปรียาภรณ์ หนูสนั่น (2532) วิเคราะห์ว่านวนิยายที่สะท้อนปัญหาชนบทเน้นความสมจริงในแก่นเรื่องและตัวละคร โดยนักเขียนมักนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาเป็นองค์ประกอบสำคัญ สรณัฐ ไตลังคะ (2555) ศึกษาวรรณกรรมของไม้ เมืองเดิม พบว่าผลงานของเขานำเสนอภาพชนบทในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นชุมชนอุดมคติที่สงบสุขและพึ่งพาตนเอง ขณะที่ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช (2560) วิเคราะห์วรรณกรรมไทยระหว่าง พ.ศ. 2475-2501 โดยพบว่าชนบทในวรรณกรรมช่วงแรกมักถูกมองว่าเป็นพื้นที่รอการพัฒนาและชาวชนบทถูกมองว่าอ่อนแอ อย่างไรก็ตามวรรณกรรมในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เช่น *ปีศาจ* และ *ฟ้าปักษ์* เปิดพื้นที่ให้ชนบทแสดงเสียงและตอบโต้ต่อมโนคติที่กดขี่ และกิตติราช พงษ์เฉลียว (2560) ศึกษาเรื่องสั้นยุคพัฒนา (พ.ศ. 2493-2519) พบว่าวรรณกรรมในช่วงนี้สะท้อนปัญหาเศรษฐกิจ การเมืองและความยากจนในชนบท โดยเน้นความเหลื่อมล้ำและการกดขี่จากนายทุนและอำนาจรัฐ วรรณกรรมเรื่องสั้นยังมีบทบาทในการนำเสนอความจริงในมิติที่ถูกกลบเกลียดจากกระแสหลัก สร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับปัญหาชนบทในสังคมไทย

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าแม้ในไทยยังไม่มีการศึกษาชนบทนิยมจากวรรณกรรมอย่างชัดเจน แต่มีงานวิจัยที่สะท้อนภาพชนบทในแง่มุมต่างๆ เช่น ความยากจน ความเหลื่อมล้ำและการพึ่งพาตนเอง

5. แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยที่สำคัญคือแนวคิดชนบทนิยมของ เรย์มอนด์ วิลเลียมส์ (Raymond Williams) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ชนบทนิยม (Ruralism) เป็นอุดมการณ์ที่เกิดขึ้นในตะวันตก โดยเรย์มอนด์ วิลเลียมส์ (Williams, 1973, pp. 9-12) กล่าวว่าชนบทนิยมถูกสร้างจากการมองย้อนถึง “อดีตอันดั่งงาม” ของชนบท ที่เปรียบเป็นพื้นที่สงบสุข และบริสุทธิ์ ตรงข้ามกับชีวิตเมืองที่วุ่นวาย แนวคิดนี้มีรากฐานตั้งแต่ยุคโรมันและสะท้อนผ่านวรรณกรรม เช่น *The Deserted Village* (1769) ของโกลด์สมิธ (Goldsmith) และ *The Village* (1783) ของแคร็บ (Crabbe) รวมถึงงานเขียนของโทมัส ฮาร์ดีย์ (Thomas Hardy) และจอร์จ เอลเลียต (George Eliot) ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 นอกจากนี้ ชนบทนิยมขับเคลื่อนด้วยความโหยหาอดีตและความทรงจำวัยเด็ก ซึ่งสร้างความเชื่อมโยงทางอารมณ์กับชนบท ทั้งนี้ ความคิดดังกล่าวยังถูกใช้วิพากษ์การเปลี่ยนแปลงสังคมสมัยใหม่ในด้านศาสนา การเมืองและวัฒนธรรม

ดังที่เจนส์ ควอร์นิง (Jens Kvorning) (Kvorning, 2016 อ้างถึงใน Carlow, 2016, p. 26) นิยามว่า

แนวคิดเรื่องชนบทนิยม (Ruralism) ประกอบด้วยมิติที่หลากหลายและมีบทบาทใน วนากรรมต่าง ๆ โดยความหมายดั้งเดิมของคำนี้เกี่ยวข้องกับชีวิตในชนบท ซึ่งมักถูกมองว่าเป็น วิถีชีวิตที่ดั้งเดิม มีความเรียบง่ายและบริสุทธิ์มากกว่าชีวิตในเมืองหรือในตัวเมือง อย่างไรก็ตาม ในวนากรรมปัจจุบัน แนวคิดเรื่องชนบทนิยมเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตบางประเภท โดยเฉพาะวิถีชีวิต ที่เน้นความเรียบง่ายและการกลับไปค้นพบคุณค่าและการใช้ชีวิตในชนบทอีกครั้ง ซึ่งส่วนใหญ่ มักเกิดขึ้นในพื้นที่บริเวณขอบของเมืองใหญ่ นอกจากนี้ ชนบทนิยมยังเกี่ยวข้องกับขบวนการที่มุ่ง พัฒนารูปแบบชีวิตใหม่ในชนบท ซึ่งแสดงถึงความเคารพในธรรมชาติและมุ่งสร้างรูปแบบชีวิต ที่ยั่งยืนในชนบท โดยรวมถึงความยั่งยืนในด้านสังคม สิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจ

เกเลน นิวแมน (Galen Newman) และเจสซี แซกินอร์ (Jesse Saginor) (Newman & Saginor, 2016) กล่าวว่าชนบทนิยมใหม่ (New Ruralism) เป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์และฟื้นฟูชนบทให้สอดคล้องกับ การเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมสมัยใหม่ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนในด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม เน้นการอนุรักษ์พื้นที่เกษตรกรรม สร้างเครือข่ายการเกษตรท้องถิ่น ลดผลกระทบจาก การขยายตัวของเมืองและส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างสมดุล เพื่อรักษาเอกลักษณ์และสร้างความยั่งยืนให้กับ ชนบทในระยะยาว

ดังนั้น จากการนิยามของนักวิชาการข้างต้น แนวคิดชนบทนิยม (Ruralism) สามารถสรุปได้ว่าเป็น อุดมการณ์ที่ให้ความสำคัญกับคุณค่าและอัตลักษณ์ของชนบท โดยมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) การยกย่อง และเน้นอัตลักษณ์ของชนบทในฐานะพื้นที่ที่สงบ เรียบง่ายและบริสุทธิ์ ซึ่งต่างจากความวุ่นวายของเมือง 2) การส่งเสริมการหวงคืนวิถีชีวิตชนบทที่เรียบง่ายและใกล้ชิดธรรมชาติ โดยเน้นความยั่งยืนในมิติทางสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม และ 3) การปรับตัวของชนบทให้สอดคล้องกับบริบทสมัยใหม่ผ่านกระบวนการอนุรักษ์ พื้นที่และพัฒนา เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมร่วมสมัย

สำหรับบทความนี้ ผู้วิจัยประยุกต์ใช้แนวคิดชนบทนิยมในการวิเคราะห์นวนิยายชุดของไทยที่ตีพิมพ์ในช่วง พ.ศ. 2552-2558 โดยชี้ให้เห็นว่านวนิยายชุดเหล่านี้แสดงภาพวิถีชีวิตชนบทที่ใกล้ชิดธรรมชาติ ใช้ชีวิตอย่าง เรียบง่ายและพอเพียง พร้อมทั้งแสดงการฟื้นฟูคุณค่าของชนบทและการปรับตัวให้สอดคล้องกับการพัฒนาสังคม ในยุคสมัยใหม่

6. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเอกสารควบคู่กับการวิเคราะห์เนื้อหาในนวนิยาย โดยศึกษานวนิยายชุด *บ้านไร่ปลายฝัน* แม่ของแผ่นดิน และ ดวงใจเทวพรหม เพื่อทำความเข้าใจเนื้อหาและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง จากนั้น ทบทวนทฤษฎีและงานวิจัยเกี่ยวกับชนบทนิยมเพื่อสร้างกรอบการวิเคราะห์และดำเนินการวิเคราะห์หุดมการณ์ ชนบทนิยมที่แฝงอยู่ในเนื้อหาของนวนิยาย ทั้งนี้ นำเสนอผลการวิจัยผ่านการพรรณนาวิเคราะห์เพื่อสรุปข้อค้นพบ อย่างเป็นระบบ

7. ผลการวิจัย

จากการศึกษาชนบทนิยมในนวนิยายชุดของไทยช่วง พ.ศ. 2552-2558 ได้ผลการศึกษา 3 ประเด็น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

7.1 การนำเสนอภาพชนบทโรแมนติกในอุดมคติผ่านการตั้งชื่อนวนิยายและตัวละคร

การตั้งชื่อเรื่องและชื่อตัวละครที่เชื่อมโยงกับธรรมชาติอาจแฝงอุดมการณ์ชนบทนิยมและแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตที่พอเพียง สงบสุขในบริบทสังคมไทย ดังที่ทอมป์สัน (Thompson, 1990 อ้างถึงใน สรณัฐ ไตลังคะ, 2555, น. 17) ชี้ให้เห็นว่าในประเทศโลกที่หนึ่ง การสร้างและเผยแพร่อุดมการณ์เปลี่ยนแปลงไปตามบทบาทของ สื่อมวลชน ซึ่งทำหน้าที่กระจายและควบคุมวาทกรรมที่สะท้อนอุดมการณ์ในสังคม พลังของอุดมการณ์จึงขึ้นอยู่กับ วิธีการสร้างและเผยแพร่สารโดยสถาบันสื่อต่างๆ ดังนั้น การวิเคราะห์ชื่อเรื่องและชื่อตัวละครในนวนิยายจึงสามารถ เปิดเผยอุดมการณ์ที่มีอิทธิพลต่อสังคมในช่วงเวลานั้นได้ โดยพิจารณาว่าชื่อเหล่านั้นสะท้อนหรือท้าทายความเชื่อ และค่านิยมที่มีอยู่ในสังคมอย่างไร

ตัวอย่างอุดมการณ์ชนบทนิยมที่แฝงในชื่อนวนิยาย เช่น ชื่อนวนิยายชุด *บ้านไร่ปลายฝัน* ซึ่งเป็นชื่อที่ สอดคล้องกับนวนิยายประเภทแนวพาฝัน โดยคำว่า “บ้านไร่” บ่งบอกถึงวิถีชีวิตที่สงบ เรียบง่าย ทั้งยังเชื่อมโยงกับ ธรรมชาติและเกษตรกรรม ขณะที่ “ปลายฝัน” สื่อถึงความหวังและความปรารถนาการมีชีวิตที่พอเพียงและ มีความสุข ชื่อเรื่องนี้ช่วยผลิตซ้ำภาพลักษณ์ชนบทในเชิงบวก ให้ชนบทเป็นสถานที่แห่งความสงบสุข ห่างไกลจาก ความวุ่นวายในเมืองและนำไปสู่ความสุขอย่างสงบสบาย อีกตัวอย่างหนึ่งคือชื่อนวนิยายชุด *แม่ของแผ่นดิน* นอกจากแสดงให้เห็นโครงการศิลปาชีพของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ซึ่งเป็นโครงเรื่องหลักของนวนิยายชุดนี้แล้ว ยังแสดงนัยสำคัญของชื่อซึ่งเปรียบชนบทเสมือนแหล่งผลิตทรัพยากร ที่หล่อเลี้ยงประชาชนของประเทศชาติ โดยแสดงภาพว่าชนบทเป็นสถานที่ที่อุดมสมบูรณ์ กินดี อยู่ดี และเผยให้เห็น ความสำคัญของชนบทในฐานะหัวใจของเศรษฐกิจและสังคมไทย

สำหรับชื่อเรื่องนวนิยาย หลายเรื่องสะท้อนความโรแมนติกของชนบท เช่นชุด *บ้านไร่ปลายฝัน* ประกอบด้วยนวนิยายเรื่อง *ธาราหิมาลัย* *ดวงใจคณีนี* *ปฐพีเล่ห์รัก* *วายุภักตมนตรา* ที่เปรียบเทียบความงามของ ธรรมชาติ เช่น ธาราหิมาลัยเปรียบเสมือนสายน้ำที่ไหลจากภูเขาคิมาลัย เชิดชูความงามของธรรมชาติและ

ความสงบสุขในชนบทที่แตกต่างจากเมือง ส่วนชื่อเรื่อง *ร้อยป่าไว้ด้วยรัก* จากนวนิยายชุด *แม่ของแผ่นดิน* ผูกพันความรักเข้ากับธรรมชาติ ช่วยสร้างภาพชนบทในอุดมคติที่เต็มไปด้วยความสงบและความรักของมนุษย์ที่มีต่อธรรมชาติ

นอกจากนี้ ชื่อของตัวละครในนวนิยายชุดเหล่านี้ยังสะท้อนถึงความใกล้ชิดกับธรรมชาติ ตัวอย่างจากนวนิยายชุด *บ้านไร่ปลายฝัน* ซึ่งมีตัวละครหลักเป็นพี่น้องฝาแฝด 4 คน ได้แก่ “ปฐพี” (ดิน) “วายุภัก” (ลม) “อัคนี” (ไฟ) และ “ทิพย์ธารา” (น้ำ) ชื่อเหล่านี้แสดงถึงองค์ประกอบของธรรมชาติที่สำคัญ สื่อให้เห็นถึงความกลมกลืนระหว่างชีวิตมนุษย์กับธรรมชาติ ช่วยวาดภาพชนบทที่งดงามและทำให้ผู้อ่านสัมผัสถึงความเชื่อมโยงอันลึกซึ้งกับธรรมชาติ

การตั้งชื่อชุด ชื่อเรื่องและชื่อตัวละครที่เชื่อมโยงกับธรรมชาติและชนบทไม่เพียงดึงดูดความสนใจของผู้อ่านเท่านั้น แต่ยังมีส่วนในการสร้างและตอกย้ำภาพลักษณ์ชนบทแบบอุดมคติที่เน้นความสงบสุข ความเรียบง่ายและความกลมกลืนกับธรรมชาติ ชื่อที่สะท้อนความเชื่อมโยงกับธรรมชาติสื่อถึงความสมดุลระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งวาดภาพชนบทในลักษณะที่โรแมนติกและสงบสุข ซึ่งแสดงให้เห็นอุดมการณ์ชนบทนิยมอย่างชัดเจน

7.2 การนำเสนอภาพการเติบโตทางเศรษฐกิจในชนบทไทย

การเติบโตทางเศรษฐกิจในชนบทไทยในปัจจุบันมีความก้าวหน้าอย่างมาก ดังที่เพ็ญลักษณ์ อ่อนทรวง และคณะ (2553, น. 152) ระบุว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐที่มุ่งยกระดับชนบทให้เท่าทันเศรษฐกิจโลกส่งผลให้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชนเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ แม้จะเกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจในชนบท แต่กระบวนการพัฒนานี้กลับสร้างความไม่เข้าใจกันระหว่างแนวคิดของรัฐกับชุมชน และก่อให้เกิดผลกระทบต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น

เมื่อนำแนวคิดนี้มาวิเคราะห์นวนิยายชุดไทยช่วง พ.ศ. 2552-2558 พบว่านวนิยายชุดเหล่านี้เน้นการนำเสนอการเติบโตของเศรษฐกิจประเภทต่างๆ ในสังคมชนบท เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การจัดตั้งโรงงานขนาดเล็ก การเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจ การเลี้ยงสัตว์และการเกษตรตามแนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” แม้บางส่วนจะเผชิญความท้าทาย เช่น ผลกระทบของทุนนิยม โลกาภิวัตน์และปัญหาชุมชน แต่ปัญหาเหล่านี้มักได้รับการแก้ไขอย่างลงตัว ผ่านความร่วมมือระหว่างรัฐกับประชาชน ภาพชนบทที่ปรากฏในนวนิยายชุดเหล่านี้แสดงให้เห็นอุดมการณ์ชนบทนิยมที่มองชนบทเป็นพื้นที่พัฒนาได้อย่างสมดุล สงบสุขและเอื้อต่อการใช้ชีวิตเรียบง่าย การนำเสนอในลักษณะดังกล่าวตอบสนองความต้องการของผู้อ่านที่แสวงหาความโรแมนติกในวิถีชนบท ดังนี้

7.2.1 การเติบโตของเศรษฐกิจประเภทต่างๆ ในสังคมชนบท

นวนิยายชุดเหล่านี้มักนำเสนอฉากชนบทสมัยใหม่ที่แสดงการเติบโตทางเศรษฐกิจในรูปแบบต่างๆ เช่น นวนิยายชุด *บ้านไร่ปลายฝัน* นำเสนอภาพชนบทที่แสดงให้เห็นการเติบโตทางเศรษฐกิจและความสงบสุขของวิถีชีวิตอย่างเด่นชัด โดยเล่าเรื่องราวความรักของฝาแฝด 4 คน ซึ่งเติบโตในครอบครัวที่อาศัยอยู่ในบ้านหลังใหญ่ในชนบทจังหวัดสระบุรี พ่อแม่เกษียณอายุ ปลูกสวนกุหลาบและดำเนินชีวิตอย่างสุขสบาย ทั้งมีคนรับใช้และคนงานที่เป็นชาวต่างชาติ ได้แก่ ลาว กัมพูชาและพม่า ในขณะที่ลูกชายทั้งสามคนดำเนินธุรกิจหลากหลายในชนบท

โดย “ปฐพี” บริหารรีสอร์ท “วายุภัก” ดูแลไร่่องุ่น โรงบ่มไวน์และร้านอาหารฝรั่งเศส “อัคนี” รับผิดชอบฟาร์มโคนมขนาดใหญ่ พร้อมสร้างสายการแปรรูปน้ำนมดิบ นอกจากนี้ พี่น้องทั้งสามยังบูรณาการกิจกรรมทางธุรกิจเหล่านี้เข้าด้วยกันเพื่อสร้างการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เน้นความงดงามของธรรมชาติเป็นจุดขาย ดังตัวละคร “นายมนตรี” แนะนำลูกชายสามคนให้กับ “คุณพฤษ” ในเรื่อง ดวงใจอัคนี อย่างภูมิใจว่า “นั่นคนโต อาให้ดูแลรีสอร์ทที่นี่ มันชอบของมันตั้งแต่เด็ก ก็เลยยกให้มันไป ส่วนอีกสองคนก็มีเจ้าลม ให้ดูแลไร่่องุ่น ส่วนเจ้าไฟก็ให้ดูแลฟาร์มโคนม” (ช่อนกลิ่น, 2564, น. 207) การดำเนินธุรกิจหลากหลายในชนบทของครอบครัวนี้แสดงให้เห็นแนวทางการพัฒนาที่ตรงกับนโยบายต่าง ๆ ของรัฐที่สนับสนุนการพัฒนาการเกษตร อุตสาหกรรมการผลิตรายย่อย และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในสังคมชนบท

ภาพของครอบครัวที่ประสบความสำเร็จด้านธุรกิจและใช้ชีวิตอย่างสุขสบายในชนบทแสดงให้เห็นอุดมคติของชีวิตที่หลายคนปรารถนา โดยเฉพาะผู้คนในเมืองใหญ่ที่เผชิญความวุ่นวาย ชนบทในนวนิยายชุดนี้ถูกนำเสนอเป็นเสมือนสถานที่หลบภัยและพักผ่อน พร้อมแสดงให้เห็นถึงเศรษฐกิจชนบทที่หลากหลายและมั่นคง ด้วยการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ชาวชนบทสามารถดำรงชีวิตเรียบง่าย ใกล้ชิดธรรมชาติ โดยไม่ต้องไปทำมาหากินที่เมืองใหญ่ ภาพชีวิตดังกล่าวอาจเป็นความสุขที่แท้จริงซึ่งหลายคนอาจใฝ่ฝันถึง

นอกจากนี้ เรื่อง *ประทีปรักแห่งใจ* จากนวนิยายชุด *แม่ของแผ่นดิน* นำเสนอภาพการเติบโตทางเศรษฐกิจผ่านครอบครัวของตัวละครเอก “ปองคุณ” ใช้ชีวิตอยู่ในชนบทจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังที่ปรากฏในคำบอกเล่าของตัวละคร “ลุงผล” ดังต่อไปนี้

เอกชัยก็เริ่มทำโรงสี กิจการใหญ่โต ร่ำรวย แล้วยังแบ่งขายที่ดินบางแปลงให้คนซื้อไปทำหมู่บ้าน ก็ทำให้มีเงินเก็บเยอะขึ้น...อาจรวยกว่าพวกเศรษฐีในกรุงเทพฯ อีก ปองเองพอพอมีเงินก็ได้ร่ำเรียนสูงถึงปริญญาโท

(นภาสรร, 2557, น. 323)

คำกล่าวนี้แสดงให้เห็นครอบครัวของตัวละครเอกซึ่งเป็นตัวแทนของชาวชนบทที่สร้างความมั่งคั่งผ่านการพึ่งพาตนเอง รายได้หลักมาจากธุรกิจโรงสีและการขายที่ดินบางส่วนให้แก่กองทุนเพื่อลงทุนพัฒนาหมู่บ้านใหม่ แสดงให้เห็นการพัฒนาชนบทที่เน้นการพึ่งพาชุมชนร่วมกับการสนับสนุนจากรัฐในภาคเกษตรและการดึงดูดการลงทุนจากภายนอก ส่วนโอกาสทางการศึกษาที่เปิดให้ตัวละครสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทยังแสดงให้เห็นความก้าวหน้าทางการศึกษาที่เกิดจากความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ สำหรับการขายที่ดินเพื่อพัฒนาหมู่บ้านใหม่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจ ชุมชนที่ขยายตัวพร้อมสิ่งอำนวยความสะดวกกลายเป็นสัญลักษณ์ของการเติบโตทางเศรษฐกิจชนบท ดังนั้น การนำเสนอนี้จึงเป็นการผลิตซ้ำอุดมการณ์ชนบทนิยมที่เน้นย้ำความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจในบริบทชนบทร่วมสมัยอย่างเด่นชัด

เรื่อง *พรชิวัน* จากนวนิยายชุด *ดวงใจเทวพรหม* ได้นำเสนอครอบครัวของตัวละคร “พรชิวัน” ซึ่งทำการเกษตรสวนยางพาราที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในตัวบทได้กล่าวถึงจดหมายที่ “พรชิวัน” เขียนถึงพี่ชาย “กวิน” เล่าถึงเรื่องการปรับตัวต่อสถานการณ์เศรษฐกิจในช่วงวิกฤติของธุรกิจครอบครัวดังต่อไปนี้

ไม่น่าเชื่อเลยนะที่วิกฤตินี้กลับกลายเป็นผลดีต่อตลาดยางพารา ซึ่งมาคิดดูแล้วก็ควรเป็นอย่างนั้น เพราะผลผลิตยางพาราไทยส่วนใหญ่จะใช้ในการส่งออกมากกว่าบริโภคในประเทศ ยิ่งเงินบาทอ่อนค่าก็ยิ่งเป็นผลดีต่อการส่งออกมากขึ้น แบบนี้ชีวิตก็คลายกังวล หากเราดำเนินธุรกิจอย่างระมัดระวัง ไม่ประมาท ก็คงจะผ่านวิกฤติไปได้

(ร่มแก้ว, 2565, น. 232-233)

ข้อความนี้แสดงให้เห็นอุดมการณ์ชนบทนิยมที่เน้นความมั่นคงทางเศรษฐกิจภาคเกษตร โดยเฉพาะการปรับตัวของครอบครัวตัวละครท่ามกลางวิกฤติเศรษฐกิจระดับประเทศ การเติบโตของตลาดยางพาราจากค่าเงินบาทที่อ่อนค่าแสดงถึงความเชื่อมโยงระหว่างเศรษฐกิจโลกกับชนบท ตลอดจนบทบาทของเกษตรกรเชิงพาณิชย์ในการพยุงเศรษฐกิจครัวเรือนและประเทศ การบริหารธุรกิจอย่างรอบคอบของตัวละครยังเผยให้เห็นความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจระดับมหภาค แสดงให้เห็นการพัฒนาเศรษฐกิจชนบทผ่านการพึ่งพาตนเองและการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนโดยชาวชนบท

นอกจากธุรกิจต่างๆ ที่เติบโตในสังคมชนบทแล้ว นวนิยายเรื่อง *ร้อยป่าไว้ด้วยรัก* จากชุด *แม่ของแผ่นดิน* ยังได้นำเสนอภาพการเกษตรขนาดเล็กแบบครอบครัวในชนบทไทยผ่านเรื่องราวของ “ลุงเคยอ” ชาวนาในจังหวัดราชบุรี ผู้ยึดหลัก “เศรษฐกิจพอเพียง” ในการทำการเกษตรผสมผสานบนที่ดิน 15 ไร่ที่ได้รับพระราชทาน เขาปลูกข้าว ผัก ผลไม้ เลี้ยงปลาและใช้ประโยชน์จากธนาคารข้าวและธนาคารควาย ผลผลิตที่ได้เพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือนและสร้างรายได้เสริม การได้รับคัดเลือกเป็น “เกษตรกรดีเด่น” ของ “ลุงเคยอ” ดอกย้ำความสำเร็จของนโยบายรัฐและการสนับสนุนจาก “มูลนิธิร่วมด้วยช่วยกันสำนึกรักบ้านเกิด” ดังนั้น นวนิยายเรื่องนี้จึงผลิตซ้ำอุดมการณ์ชนบทนิยม โดยแสดงให้เห็นผลลัพธ์เชิงบวกของการพัฒนาชนบทต่อเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตอย่างเป็นรูปธรรม

จากการวิเคราะห์พบว่านวนิยายชุดเหล่านี้นำเสนอภาพชนบทที่แสดงการเติบโตของเศรษฐกิจประเภทต่างๆ ในสังคมชนบท โดยแสดงให้เห็นการพัฒนาที่รัฐสนับสนุน ซึ่งช่วยสร้างภาพลักษณ์ใหม่ให้กับชนบทไทยที่แตกต่างจากมายาคติเดิมที่ชนบทถูกมองว่าล้าหลังและยากจนและนำเสนอภาพชนบทว่าเป็นพื้นที่ที่น่าอยู่อาศัย มีสิ่งอำนวยความสะดวกและโอกาสสร้างความมั่งคั่ง ดอกย้ำอุดมการณ์ชนบทนิยมที่เน้นความเจริญและศักยภาพของชนบทในสังคมสมัยใหม่อย่างชัดเจน

7.2.2 ความท้าทายในการพัฒนาเศรษฐกิจชนบท

การพัฒนากับความท้าทายมักดำเนินควบคู่กันไป โดยเฉพาะในยุคใหม่ที่ลัทธิทุนนิยมและโลกาภิวัตน์ได้แทรกซึมเข้าสู่ชนบท ดังที่เสาวณิต จุลวงศ์ (2561) ระบุว่าในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างทุนนิยมกับวิถีชีวิตชนบทหรือวิถีชีวิตไทย วรรณกรรมส่วนใหญ่เสนอว่าวาทกรรมทุนนิยมเป็นตัวการทำลายวิถีดั้งเดิมของสังคมไทย ยิ่งไปกว่านั้นยังทำลายความเป็นไทยด้วยการลดทอนคุณค่าภูมิปัญญาดั้งเดิมให้เป็นเพียงวัตถุสำหรับการอนุรักษ์และขายเป็นสินค้าวัฒนธรรมเท่านั้น

นวนิยายชุดแนวพาฝันที่นำมาศึกษาในครั้งนี้ นอกจากนำเสนอการเติบโตทางเศรษฐกิจในชนบทแล้วยังนำเสนอความท้าทายต่างๆ ในการพัฒนา ตัวอย่างความท้าทายที่ปรากฏในนวนิยาย ได้แก่ ความท้าทายของระบบทุนนิยมในชนบท ผลกระทบจากโลกาภิวัตน์และปัญหาเรื่องจริงในสังคมชนบท อย่างไรก็ตาม ปัญหาเหล่านี้

มักได้รับการแก้ไขอย่างลงตัวในตอนจบเรื่อง เผยให้เห็นภาพชนบทที่สามารถปรับตัวและแก้ไขอุปสรรคได้อย่างมีประสิทธิภาพภายใต้กรอบอุดมการณ์ชนบทนิยม ดังที่ผู้วิจัยนำเสนอประเด็นย่อย 3 ประเด็นดังต่อไปนี้

1) ความท้าทายของระบบทุนนิยมในชนบท นวนิยายชุดนี้นำเสนอความท้าทายของระบบทุนนิยมในชนบทอย่างชัดเจน โดยเฉพาะการกว้านซื้อที่ดินเพื่อพัฒนารีสอร์ตและปัญหาสิ่งแวดล้อม ในนวนิยาย 12 เรื่อง มีถึง 6 เรื่องที่กล่าวถึงธุรกิจรีสอร์ท ตัวอย่างเช่น ร้อยป่าไว้ด้วยรัก จากชุด แม่ของแผ่นดิน นำเสนอกลุ่มนายทุนที่เล็งเห็นโอกาสทำกำไรจากการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ จึงซื้อที่ดินจากชาวบ้านที่ได้รับการจัดสรรจากรัฐเพื่อนำมาสร้างรีสอร์ตดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ แสดงการเปลี่ยนแปลงของชนบทภายใต้อิทธิพลทุนนิยมและการพัฒนาเศรษฐกิจแบบตลาดเปิดตามคำบอกเล่าของ “ผู้พันแสนคม” ที่ระบุว่า

“แต่ก่อนมีพวกนายทุนมากกว้านซื้อที่ดินจากชาวบ้าน ทั้งๆ ที่รู้ว่าชาวบ้านไม่มีเอกสารสิทธิ์ครอบครอง มีแต่ใบจับจอง...นายทุนพวกนี้ซื้อมาจากชาวบ้านที่เห็นแก่เงินซึ่งก็ไม่ได้มากมายอะไรนัก สุดท้ายเมื่อไม่มีที่ทำกิน ทางเราก็ต้องจัดสรรให้ใหม่”...

เสียงเกรียงไกรที่แสนคมพูดถึงเป็นเจ้าของรีสอร์ทใหญ่โตบนที่ดินหลายสิบไร่ ราวกับจำลองสถานที่ของต่างประเทศมาไว้ที่นี่ สนนราคาที่พักแล้วตกคืนละครึ่งหมื่นเลยทีเดียว และที่สำคัญที่ดินที่วากำลังอยู่ในระหว่างฟ้องร้องกัน เนื่องจากรุกล้ำเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติและบางแห่งก็เป็นที่ราชพัสดุซึ่งถือว่าเป็นอสังหาริมทรัพย์ของแผ่นดิน

(จิตฺตาดา, 2557, น. 92)

เนื้อหานี้แสดงให้เห็นความท้าทายของระบบทุนนิยมในชนบท โดยเฉพาะการกว้านซื้อที่ดินและการเกษตรในราคาต่ำเพื่อนำไปสร้างรีสอร์ตในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายและวัฒนธรรมดั้งเดิมถูกแทนที่ด้วยวัฒนธรรมเชิงพาณิชย์ ชาวบ้านที่ขาดความมั่นคงทางเศรษฐกิจต้องขายที่ดินทำกิน ก่อให้เกิดปัญหาขาดแคลนที่ดินในชุมชน อย่างไรก็ตาม นวนิยายเสนอการแก้ปัญหาผ่านมาตรการของรัฐ เช่น การฟ้องร้องนายทุนบุกรุกป่าสงวนและการจัดสรรที่ดินใหม่ให้ชาวบ้าน ตอนจบเน้นความร่วมมือระหว่างรัฐ ทหาร ตำรวจ ผู้นำท้องถิ่น และประชาชนในการแก้ปัญหา โดยนายทุนผู้กระทำผิดถูกดำเนินคดี เหตุการณ์นี้แสดงให้เห็นการพัฒนาที่มุ่งสร้างความอยู่ดีมีสุขของคนไทย ซึ่งแฝงอุดมการณ์ชนบทนิยมทางด้านบทบาทของรัฐและประชาชนในฐานะครอบครัวเดียวกันที่ร่วมมือกันปกป้องและพัฒนาทรัพยากรในพื้นที่ชนบท สื่อให้เห็นแนวคิดการพัฒนาที่เน้นความยั่งยืนและความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในชุมชนชนบท

อีกตัวอย่างหนึ่งที่นำเสนอความท้าทายของทุนนิยมในการดำเนินธุรกิจรีสอร์ทในพื้นที่ชนบทปรากฏในนวนิยาย ปฐพีเสี้ยวรัก จากชุด บ้านไร่ปลายฝัน ตัวละคร “ปฐพี” ผู้บริหารธาราริมรีสอร์ทที่เน้นการอนุรักษ์ธรรมชาติ ดังเช่นคำพูดของตัวละคร “บัวลอย” กล่าวว่า “คุณดินใสใจกับเรื่องสิ่งแวดล้อม แล้วก็เรื่องโลกร้อนมาตั้งแต่ก่อนจะฮิตเป็นกระแสโครมๆ อยู่เนี่ยตั้งนาน เคยคิดโปรเจกต์อะไรหลายๆ อย่างเพื่อให้รีสอร์ทแห่งนี้เป็นมิตรกับธรรมชาติมากที่สุด เบียดเบียนสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด” (ร่มแก้ว, 2564, น. 62) เขาใช้บรรจุก้นที่ดินเผาแทนพลาสติก จัดตั้งชมรมล่องแก่งเชิงอนุรักษ์ พัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น สบู่และยาสระผม และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมทั้งอบรมชาวบ้านและจ้างงานในธุรกิจต่างๆ ส่งผลให้รีสอร์ทประสบความสำเร็จและได้รับการยกย่องเป็น “ซูเปอร์อันซีน (Super Unseen)” ของจังหวัด ขณะเดียวกัน ชาวบ้านก็ได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการมีส่วนร่วมในธุรกิจ สร้างชุมชนให้เข้มแข็ง

ในทางตรงข้าม “วสันต์” ผู้บริหารป่าฝนรีสอร์ทที่ละเมิดกฎหมายและทำลายป่าสงวนต้องประสบความล้มเหลวและถูกดำเนินคดี เหตุการณ์นี้เปรียบเทียบกับกรณีของ “ปฐพี” ที่เน้นการลงทุนอย่างยั่งยืนโดยปฏิบัติตามกฎหมาย รักษาสมดุลธรรมชาติและวิถีชีวิตชุมชน อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและแบ่งปันผลประโยชน์แก่ชาวบ้านในท้องถิ่นผ่านการสร้างงานและเพิ่มรายได้ แนวทางนี้ช่วยสร้างความยั่งยืนให้ธุรกิจและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในระยะยาว

ตัวอย่างนี้ตอกย้ำอุดมการณ์ชนบทนิยมที่ให้ความสำคัญกับความกลมกลืนระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติผ่านแนวทางธุรกิจที่สมดุลระหว่างผลกำไรกับการอนุรักษ์ พร้อมส่งเสริมความสามัคคีในชุมชนอย่างยั่งยืน

2) ผลกระทบจากโลกาภิวัตน์ นวนิยายชุดเหล่านี้ได้นำเสนอการปรับตัวของชุมชนในชนบทต่อผลกระทบจากโลกาภิวัตน์ผ่านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสร้างสินค้าที่มีอัตลักษณ์ชาติพันธุ์เพื่อยกระดับตราสินค้าในประเทศ พร้อมตอกย้ำมุมมองชนบทนิยมที่มองชนบทเป็นแหล่งทรัพยากรและภูมิปัญญาที่สามารถเสริมสร้างเศรษฐกิจภายในให้เข้มแข็ง

ตัวอย่างจากนวนิยายชุด *แม่ของแผ่นดิน* นำเสนอการพัฒนาอุตสาหกรรมท้องถิ่น การสืบทอดวัฒนธรรมและความมั่นคงทางเศรษฐกิจ โดยเน้นการบริโภคสินค้าในประเทศเพื่อตอบรับกระแสโลกาภิวัตน์ สอดคล้องกับอุดมการณ์ชนบทนิยมที่เน้นความพอเพียงและการพึ่งพาตนเอง ตัวอย่างเช่น ในเรื่อง *ประทีปแห่งใจ* นำเสนอเรื่องราวของ “เมตตา” และ “มัลลิกา” สองแม่ลูกที่ล้มเหลวในกรุงเทพฯ และย้ายไปใช้ชีวิตที่ชนบทอยุธยา ที่นั่นพวกเธอเรียนรู้งานหัตถกรรมสานย่านลิเภาและเห็นศักยภาพของช่างฝีมือไทยที่ขาดโอกาสและตลาดในการจำหน่ายสินค้า หลังจากได้รับบริษัทจีน สองแม่ลูกตัดสินใจเปลี่ยนธุรกิจมาสู่การทำสินค้าโอท็อป (OTOP) โดยปรับปรุงผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ให้มีความเก๋และหลากหลาย พร้อมโฆษณาสินค้าด้วยทรัพยากรที่มี การดำเนินการนี้ส่งผลให้ธุรกิจเติบโตและพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชนชนบทอย่างยั่งยืน

นอกจาก *แม่ของแผ่นดิน* แล้ว นวนิยายชุด *บ้านไร่ปลายฝัน* และ *ดวงใจเทวพรหม* ยังนำเสนอการรับมือกับผลกระทบของโลกาภิวัตน์ผ่านตัวละครที่ผสมผสานความรู้จากต่างประเทศกับภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์ท้องถิ่นและเพิ่มการแข่งขันในระดับสากล

ตัวอย่างเช่น เรื่อง *วายุภักคมนตรี* ในนวนิยายชุด *บ้านไร่ปลายฝัน* ที่ตัวละคร “วายุภัก” ใช้ความรู้จากฝรั่งเศสร่วมกับวัตถุดิบในพื้นที่ เช่น น้ำมันดิน สมุนไพรและผลไม้ สร้างไวน์ที่มีเอกลักษณ์ พร้อมส่งเข้าประกวดในระดับโลก สร้างชื่อเสียงให้ไวน์ไทย ลดการพึ่งพาไวน์นำเข้าและส่งเสริมการบริโภคภายในประเทศ เหตุการณ์นี้แสดงให้เห็นการพัฒนาที่ผสานเทคโนโลยีสมัยใหม่กับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและเผยแพร่อัตลักษณ์ชนบทสู่สากล ตอกย้ำอุดมการณ์ชนบทนิยมที่มองชนบทเป็นแหล่งทรัพยากรและภูมิปัญญาเน้นการพึ่งพาตนเองและความสามารถในการปรับตัวท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์อย่างยั่งยืน

นวนิยาย *ขวัญฤทัย* จากชุด *ดวงใจเทวพรหม* นำเสนอการยกระดับทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชนบทไทยสู่ระดับสากลเช่นกัน โดยผ่านตัวละคร “อารดา” ช่างตัดเสื้อที่มีชื่อเสียง ถ่ายทอดความรู้โดยใช้ภูมิปัญญาไทยในการออกแบบเครื่องแต่งกายให้ “หม่อมหลวงปกเกษตร” ช่างออกแบบรุ่นใหม่ ทั้งสองผสานความรู้ด้านการออกแบบจากต่างประเทศเข้ากับอัตลักษณ์ไทย สร้างสรรค์ชุดไทยที่โดดเด่น ตอบโจทย์ตลาดโลก ดึงดูดทั้งคนไทยและชาวต่างชาติ การส่งเสริมการใช้ผ้าไหมไทยและถ่ายทอดวัฒนธรรมการแต่งกายไทยในระดับสากลยังสนับสนุนให้ชนบทเลี้ยงหนอนไหมและผลิตผ้าไหม เผยให้เห็นการพัฒนาที่เน้นการพึ่งพาตนเอง การอนุรักษ์ทรัพยากรและ

การสร้างรายได้ให้ชุมชน ตอกย้ำอุดมการณ์ชนบทนิยมที่มองชนบทเป็นแหล่งภูมิปัญญาที่ยั่งยืนและสามารถปรับตัวรับมือกับความเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการวิเคราะห์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่านวนิยายชุดเหล่านี้เผยให้เห็นผลกระทบของโลกาภิวัตน์ต่อชนบทไทย โดยนำเสนอแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจที่ผสานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นกับความรู้และเทคโนโลยีจากภายนอก เพื่อให้ชนบทสามารถปรับตัวและแข่งขันในกระแสโลกาภิวัตน์ได้อย่างยั่งยืน ทั้งยังแสดงให้เห็นการพัฒนาโดยใช้ทุนทางภูมิปัญญาและผลิตซ้ำอุดมการณ์ชนบทนิยมที่เชิดชูชนบทในฐานะแหล่งทรัพยากรและภูมิปัญญาที่สามารถสร้างสินค้าที่มีอัตลักษณ์ระดับชาติ พร้อมส่งเสริมศักยภาพสินค้าไทยบนเวทีโลกควบคู่กับการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ นวนิยายยังมีบทบาทกระตุ้นให้ผู้อ่านตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรและภูมิปัญญาชุมชน การบริโภคสินค้าในประเทศจึงไม่เพียงสนับสนุนเศรษฐกิจชาติ แต่ยังช่วยสืบสานวัฒนธรรมและเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน

3) ปัญหาเรื้อรังในสังคมชนบท ปัญหาเรื้อรังในสังคมชนบทมักเป็นปัญหาที่ดำรงอยู่มายาวนานจนถึงปัจจุบัน ดังที่ปรียาภรณ์ หนูสนั่น (2532, น. 11) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยว่าชาวชนบทไทยเผชิญกับปัญหาหลากหลายมิติ ซึ่งล้วนเป็นปัญหาเรื้อรังที่สั่งสมมายาวนานและแก้ไขได้ยากในระยะเวลาอันสั้น นวนิยายชุดเหล่านี้ได้นำเสนอปัญหาดังกล่าวในเนื้อเรื่องด้วย เช่น ปัญหายาเสพติด ความยากจน ชนกลุ่มน้อยและการลักลอบขโมยลูกช้างหรือต้นไม้ในพื้นที่ป่า อย่างไรก็ตาม ด้วยลักษณะนวนิยายแนวพาฝัน ปัญหาดังกล่าวมักได้รับการแก้ไขอย่างลงตัวผ่านความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาที่มุ่งเน้นให้ชนบทเป็นพื้นที่แห่งความสงบสุขและความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม มีตัวอย่างดังนี้

นวนิยายชุด *ดวงใจเทวพรหม* นำเสนอปัญหาเรื้อรังในสังคมชนบทอย่างชัดเจน โดยทั้ง 5 เรื่องส่วนใหญ่จะมีฉากหลังเกี่ยวกับปัญหาความยากจนและยาเสพติดในสังคมชนบท แม้จะแสดงถึงความยากลำบากในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว แต่ในท้ายที่สุดปัญหาก็ได้รับการแก้ไขผ่านการใช้อำนาจของรัฐ เช่น ทหารและความร่วมมือของชาวบ้าน แสดงให้เห็นการพัฒนาที่เน้นบทบาทสำคัญของรัฐและชุมชนในการร่วมกันแก้ไขปัญหา ตัวอย่างเช่นในเรื่อง *ขวัญฤทัย* นำเสนอตัวละคร “หม่อมหลวงฉัตรเกล้า” แพทย์ทหารจากหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ที่ออกไปปฏิบัติหน้าที่ช่วยเหลือชาวบ้านในหมู่บ้านชายแดนเชียงราย ซึ่งเป็นสถานที่ที่มีชนกลุ่มน้อยเผ่าต่างๆ หรืออาจจะเป็นพวกลักลอบทำเรื่องผิดกฎหมาย ดังตัวบทเล่าว่า

หมู่บ้านแห่งนี้อยู่ติดกับชายแดน ภูมิประเทศเป็นภูเขาสูง ที่ราบบนภูเขา เส้นทางบางส่วนลาดชัน ทำให้ต้องใช้รถขับเคลื่อนสี่ล้อ ประชาชนส่วนใหญ่มีฐานะยากจน บ้างก็เป็นชาวเขาเผ่าม้ง ลีซอและอาข่าอยู่รวมกัน ซึ่งพวกเขาไม่มีสิทธิ์เข้ารับการรักษาจากบริการสาธารณสุขของประเทศไทย

พวกเขาทำอาชีพเก็บของป่า ปลุกพืช ทำไร่ รายได้ต่อครอบครัวค่อนข้างน้อย จึงมีเงินไม่พอจะไปหาหมอ ...ชีวิตความเป็นอยู่ของพวกเขาค่อนข้างยากจน หลังการกวาดล้างยาเสพติด รัฐบาลส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูกพืชทดแทนการปลูกฝิ่น กระนั้น รายได้ก็ยังไม่มากนัก พืชเศรษฐกิจที่นิยมปลูกเป็นพวกพืชเมืองหนาว ชา รวมถึงพืชที่ทนต่อความแห้งแล้ง

(แก้แค้น, 2565, น. 244)

จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นปัญหาความยากจน ยาเสพติด การคมนาคมและข้อจำกัดในการพึ่งพาตนเองของชุมชนชายแดน เป็นต้น รัฐบาลจึงผลักดันนโยบายพัฒนาชนบท เช่น ส่งเสริมการปลูกพืชทดแทนฝิ่น

พัฒนาพืชเศรษฐกิจใหม่และสร้างรายได้ที่มั่นคงให้แก่ชาวบ้านและชนเผ่าพื้นเมือง พร้อมทั้งจัดส่งหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ เช่น ทีมของตัวละคร “หม่อมหลวงฉัตรเกล้า” เพื่อดูแลสุขภาพประชาชน เหตุการณ์นี้แสดงให้เห็นแนวทางการพัฒนาที่เน้นการแก้ปัญหาเชิงโครงสร้างผ่านความร่วมมือของรัฐ ทหารและประชาชน ขณะเดียวกันอุดมการณ์ชนบทนิยมยังปรากฏชัดในฐานะที่ชนบทเป็นแหล่งภูมิปัญญาและทรัพยากรอันทรงคุณค่า ซึ่งการบูรณาการทรัพยากรชุมชนเข้ากับนโยบายรัฐสามารถสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืน แม้เผชิญปัญหาเรื้อรังและความท้าทายจากปัจจัยภายนอก

และเมื่อ “หม่อมหลวงฉัตรเกล้า” พบสถานการณ์การค้ายาเสพติดและการลักลอบกระทำความผิดกฎหมาย เขาแจ้งข้อมูลไปยังรัฐบาลผ่านครอบครัวจันทาทพ ซึ่งมีสมาชิกเป็นนายทหารในหลายหน่วยงาน รัฐจึงส่งกำลังทหารบกร่วมมือกับตำรวจและชาวบ้าน เช่น “กองทัพบก” และ “ขวัญฤทัย” เพื่อจัดการเครือข่ายค้ายาเสพติดของ “จางเงิน” จนสามารถคืนความสงบและความมั่นคงให้พื้นที่ได้สำเร็จ

เหตุการณ์นี้แสดงให้เห็นแนวทางการพัฒนาที่มุ่งหมายให้รัฐเป็นผู้วางนโยบายและจัดสรรทรัพยากรเพื่อแก้ปัญหาชนบท ขณะเดียวกันก็ตอกย้ำอุดมการณ์ชนบทนิยมที่มองว่าชนบทเป็นพื้นที่ทรงคุณค่า แม้จะมีปัญหาสะสมมานาน แต่ด้วยความร่วมมือกันอย่างจริงจังระหว่างรัฐกับประชาชน ปัญหาเหล่านั้นสามารถคลี่คลายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในท้ายที่สุด ชนบทจึงถูกนำเสนอในฐานะดินแดนแห่งความสามัคคีและความสงบสุขท่ามกลางความท้าทายที่สืบเนื่องยาวนานภายในสังคมชนบทเอง

ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมชนบทยังรวมไปถึงความท้าทายด้านอัตลักษณ์และความมั่นคงของกลุ่มชนพื้นเมืองในพื้นที่ห่างไกล นวนิยายชุด *แม่ของแผ่นดิน* เรื่อง *ร้อยป่าไว้ด้วยรัก* นำเสนอภาพชนเผ่ากะเหรี่ยง ซึ่งเคยประสบปัญหาความยากจนเรื้อรังและถูกมองว่าเป็นกลุ่มชายขอบของสังคมชนบท การสนับสนุนจากภาครัฐผ่านโครงการพัฒนาต่างๆ เช่น โครงการศิลปาชีพที่ส่งเสริมงานทอผ้า การสนับสนุนอาชีพเกษตรทดแทนอาชีพดั้งเดิมที่ไม่ยั่งยืน การส่งผู้เชี่ยวชาญด้านการเกษตรให้คำแนะนำ รวมถึงการจัดตั้งธนาคารข้าวและธนาคารควายเพื่อเสริมความมั่นคงด้านอาหารและปัจจัยการผลิต ได้ช่วยให้ชนเผ่ากะเหรี่ยงปรับตัว มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและภาคภูมิใจในความเป็นคนไทย

ตัวอย่างเช่น ตัวละคร “ลุงเคยอ” และ “จันดี” โดยมีคำกล่าวปรากฏในเนื้อหาบรรยายถึง “ลุงเคยอ” ว่า “แกยังเป็นเกษตรกรดีเด่นด้วย ที่สำคัญชาวกะเหรี่ยงหัวใจไทยผู้นี้ รักและเทิดทูนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เหนือสิ่งอื่นใด” (ฐิญาดา, 2557, น. 199) และมีคำกล่าวของ “จันดี” ด้วยน้ำเสียงภาคภูมิใจว่า “ตอนนี้กะเหรี่ยงอย่างพวกเรากลายเป็นคนไทยกันหมดแล้วนะจ๊ะ” (ฐิญาดา, 2557, น. 257) สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นการตอบสนองต่อแนวทางการพัฒนาที่รัฐมุ่งเน้นความอยู่ดีมีสุขของประชาชน โดยให้ความสำคัญกับการยกระดับคุณภาพชีวิตของชนเผ่ากะเหรี่ยง

นอกจากนี้ ในนวนิยาย *ร้อยป่าไว้ด้วยรัก* ยังนำเสนอปัญหาการลักลอบขโมยลูกช้างและการตัดไม้ผิดกฎหมาย โดย “ก้านคำ” ทำหน้าที่เป็นสายลับให้กองทัพบก ร่วมมือกับ “ผู้พันแสนคม” แห่งกองพลพัฒนาที่ 1 และชาวบ้านในพื้นที่ เพื่อต่อต้าน “เสียเกียวกักร” ผู้ลักลอบทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ในที่สุด คนร้ายถูกจับกุมและส่งตัวเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม เหตุการณ์นี้เป็นการผลิตซ้ำอุดมการณ์ชนบทนิยมที่มองชนบทเป็นพื้นที่ทรงคุณค่าทางทรัพยากรและวัฒนธรรม ซึ่งต้องได้รับการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างยั่งยืน ความเสียสละของตัวละครฝ่ายรัฐแสดงให้เห็นความสำคัญของการปกป้องความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม แสดงให้เห็นว่า

ความร่วมมือจากทุกภาคส่วนสามารถสร้างความสงบสุขและความเข้มแข็งให้กับชุมชนชนบทได้ โดยเน้นความยั่งยืนและการพึ่งพาตนเอง

การวิเคราะห์ดังกล่าวพบว่านวนิยายชุดเหล่านี้นำเสนอภาพการพัฒนาทางเศรษฐกิจในชนบทไทยที่ก้าวหน้าและหลากหลาย ทั้งด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การลงทุนทางธุรกิจ และการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ ภายใต้อุดมการณ์ชนบทนิยมที่เน้นการพึ่งพาตนเอง การอนุรักษ์วัฒนธรรมและการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ แม้ชนบทจะเผชิญความท้าทายจากทุนนิยมโลกาภิวัตน์และปัญหาเรื้อรัง เป็นต้น นวนิยายที่กล่าวมากลับสะท้อนการแก้ไขปัญหาให้สำเร็จด้วยความร่วมมือของรัฐและประชาชน ตอกย้ำว่าชนบทเป็นแหล่งทรัพยากรและภูมิปัญญาที่สามารถพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้ยั่งยืนได้ แม้ต้องเผชิญความเปลี่ยนแปลงในยุคสมัยใหม่

7.3 การนำเสนอการโยกย้ายชีวิตในชนบทของตัวละครตามอุดมการณ์ชนบทนิยม

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในช่วงวิกฤติต้มยำกุ้ง พ.ศ. 2540 ส่งผลให้ผู้คนตระหนักถึงความสำคัญของชนบทในฐานะแหล่งความมั่นคงและวิถีชีวิตที่เรียบง่าย อุดมการณ์ชนบทนิยมจึงตอบสนองต่อความต้องการแสวงหาความสงบและพอเพียง ท่ามกลางความไม่แน่นอนของระบบทุนนิยม ดังที่ทรงเกียรติ สารสุวรรณ และนันท์วัลย์ สุนทรภาரசติดย (2567) ระบุว่าวิกฤติเศรษฐกิจต้มยำกุ้งส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจทั้งในระดับมหภาคและระดับจุลภาค ทำให้ผู้คนจำนวนมากที่เคยย้ายเข้าเมืองเพื่อแสวงหาโอกาสต้องหวนคืนสู่บ้านเกิดเมื่อเผชิญกับการเลิกจ้างและปิดกิจการ แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นแรงผลักดันให้ผู้คนหันมาใช้ชีวิตพึ่งพาตนเองบนผืนดินทำกิน เพื่อสร้างความมั่นคงท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง สะท้อนความโยกย้ายชีวิตชนบทที่เรียบง่ายและยั่งยืนในสังคมไทย ภายใต้บริบทนี้ รัฐบาลไทยได้ดำเนินนโยบายที่ส่งเสริมการพัฒนาชนบท เช่น นโยบายของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร และโครงการที่จัดทำโดย “มูลนิธิร่วมด้วยช่วยกันสำนึกรักบ้านเกิด” ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนให้ชาวชนบทกลับไปพัฒนาบ้านเกิดของตนเอง พร้อมทั้งดึงดูดชาวเมืองที่มีความเชี่ยวชาญด้านการเกษตรหรือมีทุนให้เข้ามาเริ่มต้นธุรกิจในพื้นที่ชนบท

นวนิยายชุดเหล่านี้ได้ถ่ายทอดเรื่องราวของตัวละครที่มีพื้นเพจากชนบทและเลือกกลับคืนสู่บ้านเกิด การโยกย้ายความฝันในชนบทของคนในเมืองและความทรงจำในวัยเยาว์ที่ผลักดันให้ตัวละครหวนกลับไปใช้ชีวิตในชนบท ซึ่งล้วนเป็นการแสดงอุดมการณ์ชนบทนิยมที่เน้นคุณค่าของวิถีชีวิตเรียบง่าย ใกล้ชิดธรรมชาติและพึ่งพาตนเองอย่างเด่นชัด ดังผลการวิเคราะห์ตัวละครสามกลุ่มต่อไปนี้

ตัวละครกลุ่มแรกมีพื้นเพจากชนบท เคยใช้ชีวิตในเมือง แต่สุดท้ายเลือกกลับสู่บ้านเกิด เนื่องจากพบว่าการใช้ชีวิตในชนบทมีความพอเพียงและสงบสุขกว่า ตัวอย่างเช่น ในเรื่อง *ร้อยป่าไว้ด้วยรัก* จากนวนิยายชุด *แม่ของแผ่นดิน* ตัวละคร “นางพวง” เคยทำงานในกรุงเทพฯ มีรายได้สูง แต่หลังจากส่งหลาน “เฟลินดา” เรียนจบปริญญาตรี เธอกลับเลือกที่จะหวนคืนสู่ชนบทบ้านเกิดเพื่อประกอบอาชีพเกษตรกรรมตามแนวทางของเกษตรกรดีเด่น “ลุงเคยอ” การตัดสินใจนี้ทำให้เธอสามารถเลี้ยงชีพด้วยอาหารปลอดสารพิษจากยาฆ่าแมลงและสารเคมี อีกทั้งยังได้ใช้ชีวิตใกล้ชิดธรรมชาติอย่างสบายใจและปราศจากความเครียด ซึ่งส่งผลดีต่อสุขภาพและสนับสนุนการมีอายุยืนอย่างมีคุณภาพ

เช่นเดียวกันกับ “นางพวง” “เพลินตา” ซึ่งเป็นหลานของ “นางพวง” หลังจากเรียนจบปริญญาตรี เธอตัดสินใจกลับไปทำงานศิลปหัตถกรรมในชนบท เพราะไม่สามารถปรับตัวกับความกดดันในเมืองใหญ่ได้และรู้สึกมีความสุขกับวิถีชีวิตอย่างเรียบง่ายที่อยู่กับครอบครัวมากกว่า ดังคำพูดของ “เพลินตา” ต่อไปนี้

“เพลินอยากกลับมาอยู่บ้านค่ะ รู้สึกว่าตัวเองไม่เหมาะจะอยู่ในสังคมคนเมืองอย่างกรุงเทพฯ ที่มีแต่การแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นไร้ซึ่งความจริงใจ ต้องเป็นมนุษย์เงินเดือนที่สิ้นเดือนก็มีภาระค่าใช้จ่ายรอคอยอยู่แล้ว ต่อให้ทำงานจนแก่ก็คงไม่มีปัญญาเก็บเงินได้เป็นกอบเป็นกำ สู้กลับมาอยู่บ้านเราดีกว่า แม้จะได้เงินไม่มากมายนัก และที่สำคัญยังได้ดูแลพ่อด้วยค่ะผู้พัน”

(ฐิตาดา, 2557, น. 155-156)

การกลับคืนสู่ชนบทของ “นางพวง” และ “เพลินตา” แสดงให้เห็นการเลือกวิถีชีวิตแบบเกษตรกรรม ปลอดภัยและให้ความสำคัญกับครอบครัวและชุมชน แสดงถึงความเชื่อมั่นในคุณค่าของทรัพยากรท้องถิ่นและความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นของชุมชน การตัดสินใจนี้ถือเป็นการผลิตซ้ำอุดมการณ์ชนบทนิยมที่ตอกย้ำความสำคัญของวิถีชีวิตเรียบง่ายและความสุขที่แท้จริงในชนบทอย่างชัดเจน

อีกตัวอย่างคือ “สิงห์” และเพื่อนๆ จากเรื่อง *แสงเทียน* จากนวนิยายชุด *แม่ของแผ่นดิน* ที่เคยทำงานก่อสร้างในกรุงเทพฯ แต่หลังจากได้รับการแก้ไขปัญหาด้านการเกษตรจากโครงการพระราชดำริ พวกเขาเลือกกลับไปทำการเกษตรในจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งทำให้สามารถเลี้ยงชีพได้อย่างพอเพียงและมีความสุขมากกว่าการทำงานในเมือง ดังที่ “แก้วใจ” เล่าต่อไปนี้

“เมื่อก่อน พ่อฉันต้องไปหางานทำในกรุงเทพฯ เพราะในหมู่บ้านไม่มีงานอะไรให้ทำ พ่อบอกว่าทั้งหมู่บ้านมีแต่คนแก่กับเด็ก แต่หลังจากในหลวงกับพระราชินีเสด็จมา พื้นที่แถวนี้ก็สามารถทำการเพาะปลูกได้ คนเหล่านั้นก็เลยกลับมาทำเกษตรกรรม ทั้งนาข้าว ปลูกปาล์มน้ำมัน เลี้ยงปลา และมีฐานะดีขึ้น”

(แพรณัฐ, 2557, น. 258)

จากคำพูดดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่ารัฐและสถาบันพระมหากษัตริย์ให้ความสำคัญกับสังคมชนบท โดยดำเนินโครงการพระราชดำริเพื่อปรับปรุงพื้นที่การเกษตร ส่งเสริมอาชีพและยกระดับคุณภาพชีวิตชาวชนบท การปรับพื้นที่ให้สามารถเพาะปลูกได้หลากหลาย ทั้งการทำนาข้าว ปลูกปาล์มน้ำมันและเลี้ยงปลา สอดคล้องกับอุดมการณ์ชนบทนิยมที่มองชนบทเป็นแหล่งทรัพยากรอันทรงคุณค่า ผู้คนที่เคยจากไปหางานในเมืองจึงเลือกหวนคืนสู่บ้านเกิด ดำรงชีวิตอย่างพอเพียงและมีความสุขใกล้ชิดธรรมชาติมากกว่าการแข่งขันและต้องเผชิญความกดดันในสังคมเมือง

นอกจากนี้ เรื่อง *ธาราหิมาลัย* จากนวนิยายชุด *บ้านไร่ปลายฝัน* ยังได้นำเสนอภาพตัวละครหลักซึ่งเป็นพี่น้องฝาแฝด 4 คน “ปฐพี” “วายุภัก” “อัคนี” และ “ทิพย์ธารา” แม้จะเคยเดินทางไปศึกษาระดับปริญญาโทยังประเทศที่พัฒนาแล้ว (โดย “วายุภัก” เคยศึกษาที่ฝรั่งเศสและอีกสามคนศึกษาที่สหรัฐอเมริกา) แต่ในที่สุดพวกเขากลับเลือกหวนคืนสู่ชนบทเพื่อประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับความชอบและศักยภาพของตนเอง โดยพัฒนาไร่รุ่งนและผลิตไวน์พร้อมเปิดร้านอาหารฝรั่งเศส “อัคนี” ดูแลฟาร์มโคนมและสร้างสายการแปรรูปน้ำนมดิบ

ส่วน “ทิพย์ธารา” ประกอบอาชีพแพทย์ในโรงพยาบาลประจำจังหวัด (ณารา, 2564, น. 10) ครอบครัวทั้งหมดอาศัยอยู่ในชนบทอย่างมั่งคั่ง มั่นคงและมีความสุข

เหตุการณ์นี้แสดงให้เห็นว่าชนบทได้รับการยกระดับให้เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า ทั้งยังแฝงอุดมการณ์ชนบทนิยมที่เน้นความเรียบง่าย ความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชุมชนและธรรมชาติและสภาพทรัพยากรในท้องถิ่นเพื่อสร้างความเป็นอยู่ที่ดี สุดท้ายการเลือกกลับมาใช้ชีวิตในชนบทของตัวละครเหล่านี้จึงเป็นการยืนยันศักยภาพของชนบทในการสร้างความเจริญและความสุขอย่างยั่งยืนโดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาความเจริญในเมืองใหญ่

ส่วนตัวละครกลุ่มที่สองมีพื้นเพจากเมืองใหญ่และมีลักษณะการโหยหาวิถีชีวิตชนบทหลังจากสัมผัสกับความเรียบง่ายและพอเพียงของชนบท เช่น ในชุด *แม่ของแผ่นดิน* ตัวละครหลายตัวหนีจากความวุ่นวายในกรุงเทพฯ ไปค้นพบชีวิตใหม่ในชนบทไม่ว่าจะเป็น “เมลดา” และ “มัลลิกา” จาก *ประทีปรักแห่งใจ* “พรนับพัน” จาก *รอยป่าไผ่ด้วยรัก* หรือ “ปัทมาภย์” จาก *แสงเทียน* ทั้งหมดนี้ล้วนเผชิญปัญหาในเมืองและต้องการหลบไปใช้ชีวิตในชนบท ในตอนแรกพวกเขาปรับตัวยาก แต่เมื่อเวลาผ่านไปกลับพบความสุขและเป้าหมายใหม่ในชีวิต เช่น “เมลดา” และแม่ของเธอตัดสินใจที่จะตั้งรกรากอยู่ในชนบทของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและเริ่มทำธุรกิจโอท็อปเพื่อลงแรงช่วยเหลือการพัฒนาชนบท ส่วน “พรนับพัน” ค้นพบคุณค่าของชีวิตจากการอยู่ที่จังหวัดราชบุรี และตัดสินใจทุ่มเทให้กับการศึกษาในพื้นที่และการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาติ ขณะที่ “ปัทมาภย์” แม้จะกลับไปกรุงเทพฯ แต่เธอก็กลับไปด้วยเป้าหมายใหม่ในการศึกษาและสืบสานศิลปวัฒนธรรมไทยอย่างการแสดงโขน

อีกตัวละครหนึ่งในนวนิยายเรื่อง *วายุภักคมนตรี* จากชุด *บ้านไร่ปลายฝัน* ตัวละคร “ทิชากร” นักเขียนสาวจากกรุงเทพฯ เดินทางไปยังชนบทจังหวัดสระบุรีเพื่อเก็บข้อมูลสำหรับงานเขียน โดยเลือกใช้ชีวิตในไร่ร่วมกับชาวไร่และคนทำไร่ แม้ในตอนแรกเธอจะรู้สึกไม่คุ้นเคยกับชีวิตชนบท แต่เมื่อได้สัมผัสธรรมชาติที่งดงามและบรรยากาศอันเงียบสงบ ความประทับใจในวิถีชีวิตชนบทก็เริ่มก่อตัวขึ้น ทิวทัศน์ชนบทถูกบรรยายผ่านมุมมองของตัวละครว่าเต็มไปด้วยต้นไม้เขียวชอุ่มกับท้องทุ่งหญ้า บ้านเรือนประปรายและขุนเขาที่ทอดยาวตัดกับท้องฟ้าใสในฤดูหนาว ซึ่งแสดงให้เห็นภาพชนบทในฐานะพื้นที่แห่งความสงบและงดงามตามอุดมการณ์ชนบทนิยมกระแสพาฝัน หลังจากนั้น เธอเริ่มรู้สึกชื่นชมและอิจฉาชีวิตของ “วายุภัก” ผู้เติบโตในสิ่งแวดล้อมใกล้ชิดธรรมชาติ ดังคำพูดของ “ทิชากร” ที่แสดงความชื่นชมชีวิตชนบทว่า

“คุณโชคดีจังนะคะที่เติบโตมากับธรรมชาติที่งดงามแบบนี้ บ้านฉันถึงจะอยู่ในเขตปริมณฑล แต่ก็ยังนับว่าเป็นเมืองอยู่ดี ไม่มีโอกาสได้สัมผัสธรรมชาติใกล้ชิดแบบคุณหรอกค่ะ พี่รักพยามถึงได้ตื่นเต้นกันใหญ่” นักเขียนสาวชื่นชมอย่างจริงใจพลางทอดตามองสองกุมารที่เล่นน้ำด้วยความรื่นเริง วงหน้าแก่กลับมาประสานสายตาคมอีกครั้ง

(แพรวรัฐ, 2564, น. 241)

คำพูดดังกล่าวของตัวละครแสดงให้เห็นความอิจฉาในวิถีชีวิตชนบทที่กลมกลืนกับธรรมชาติและตอกย้ำอุดมการณ์ชนบทนิยมที่ยกย่องชีวิตในชนบทว่าเป็นพื้นที่แห่งความสงบสุขและเหมาะแก่การพักผ่อน

การจบเรื่องของนวนิยายยังตอกย้ำภาพฝันของชีวิตชนบท เมื่อ “ทิชากร” ตัดสินใจตั้งรกรากในไร่ไร่จนใช้ชีวิตอย่างสมหวังควบคู่กับการทำธุรกิจและเขียนนวนิยาย การนำเสนอเช่นนี้ผลิตซ้ำภาพลักษณ์ชนบทในฐานะ

พื้นที่แห่งอุดมคติที่ออบวลด้วยความสงบ ความรักและความมั่นคง ซึ่งสอดคล้องกับอุดมการณ์ชนบทนิยมที่ชวนให้ผู้อ่านหลงใหลในวิถีชีวิตชนบทอันงดงาม

สำหรับกลุ่มที่สาม ความทรงจำในวัยเยาว์ที่ผลักดันให้ตัวละครหวนกลับไปใช้ชีวิตในชนบท นวนิยายชุด *ดวงใจเทวพรหม* เรื่อง *ดุจอัปสร* ได้นำเสนอตัวละคร “ดุจอัปสร” ซึ่งเติบโตในอำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ชีวิตที่กลมกลืนกับธรรมชาติและความสะดวกสบายในชนบทถูกนำเสนอผ่านจารีตธรรมเนียมท่ามกลางขุนเขาและลำน้ำแม่สาที่เธอใช้เป็นสถานที่พักผ่อนและอ่านหนังสือในวัยเด็ก ดังที่ปรากฏในบทบรรยายต่อไปนี้

รีสอร์ทที่ตกแต่งอย่างสวยงามท่ามกลางขุนเขาในอำเภอแม่ริม ลำน้ำแม่สาไหลผ่านริมรีสอร์ท เป็นสถานที่ที่ดุจอัปสรในวัยสิบสองโปรดปราน เธอจะหยิบหนังสือเล่มโปรดและเสื่อกับหมอนไปนอนเล่นเพลินเป็นประจำ เป็นจุดพักผ่อนหลังบ้านใหญ่ที่ไม่อนุญาตให้นักท่องเที่ยวลวงล้ำ พ่อของเธอมักจะพาลูกน้องทดลองปลูกดอกไม้เมืองหนาวใหม่ๆ เพื่อประดับรีสอร์ทและตกแต่งสวนสวยเสมอ ทำให้มีชื่อเสียงและลูกค้ามาพักผ่อนแน่นหนาในช่วงฤดูหนาวและทุกวันหยุด

(ณารา, 2562, น. 204)

ภาพชนบทในตัวตนสะท้อนความสงบสุข ความกลมกลืนกับธรรมชาติและการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย สอดคล้องกับแนวคิดของธัญญา สังขพันธานนท์ (2558) ที่วิเคราะห์วินิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ซึ่งใช้สัญลักษณ์ เช่น สถานที่ ธรรมชาติ ฤดูกาลและวิถีชีวิตชนบทถ่ายทอดความทรงจำวัยเยาว์ที่เรียบง่ายและงดงาม แสดงถึงความสัมพันธ์แนบแน่นระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

นอกจากนี้ การบรรยายรีสอร์ทที่ตกแต่งด้วยดอกไม้เมืองหนาวและลำน้ำแม่สาที่ไหลผ่านช่วยสร้างภาพชนบทให้เป็นสถานที่พิเศษ เหมาะสำหรับการพักผ่อนจากความวุ่นวายในเมืองใหญ่ การใช้ชีวิตของตัวละครและบิดาอย่างสงบสุขในชนบทต่อยอดอุดมการณ์ชนบทนิยมที่มองชนบทเป็นดินแดนแห่งความสุขและความกลมกลืนกับธรรมชาติ ส่วนการที่รีสอร์ทของบิดาของตัวละครพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ได้รับความนิยมยังแสดงให้เห็นการพัฒนาที่เน้นการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างยั่งยืน แสดงให้เห็นว่าชนบทสามารถเติบโตเป็นพื้นที่ทางเศรษฐกิจที่เจริญรุ่งเรืองได้ผ่านการบริหารจัดการที่เหมาะสม ทั้งยังผลิตซ้ำอุดมการณ์ชนบทนิยมที่มองชนบทเป็นแหล่งทรัพยากรและเศรษฐกิจที่มีคุณค่าและศักยภาพในการพัฒนาอย่างยั่งยืน

จากการวิเคราะห์ดังกล่าวสรุปได้ว่านวนิยายชุดเหล่านี้ได้ถ่ายทอดเรื่องราวของตัวละครชาวชนบทที่เคยใช้ชีวิตในเมืองแต่ตัดสินใจกลับสู่บ้านเกิดและตัวละครที่เป็นชาวเมืองซึ่งโหยหาความสงบในชนบท รวมถึงการบรรยายความทรงจำวัยเยาว์ในชนบทของตัวละคร การนำเสนอเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนมองชนบทเป็นพื้นที่ที่สามารถเติบโตและพัฒนาได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ ยังแฝงการนำเสนออุดมการณ์ชนบทนิยมที่ยกย่องคุณค่าของวิถีชีวิตเรียบง่าย การพึ่งพาตนเองและความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นในชุมชนชนบทไว้อย่างแนบเนียน ภาพการใช้ชีวิตในชนบทที่งดงามและสงบสุขซึ่งปรากฏในนวนิยายเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการโน้มน้าวให้ชาวชนบทที่เคยแสวงหางานในเมืองใหญ่หวนคืนสู่บ้านเกิด อีกทั้งยังดึงดูดชาวเมืองให้พิจารณาย้ายมาใช้ชีวิตในชนบท ด้วยการสร้างภาพฝันแบบ “บ้านไร่” ที่สะท้อนถึงความสงบสุขและความสุขที่แท้จริง ดังนั้น นวนิยายชุดเหล่านี้จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการถ่ายทอดอุดมคติชนบทสู่ผู้อ่านอย่างทรงพลัง

8. สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

จากการวิเคราะห์นวนิยายชุดของไทยช่วง พ.ศ. 2552-2558 ทั้ง 3 ชุด รวม 12 เรื่อง พบว่าผลงานเหล่านี้เผยให้เห็นอุดมการณ์ชนบทนิยมอย่างเด่นชัด เริ่มตั้งแต่การตั้งชื่อเรื่องและชื่อตัวละครที่เชื่อมโยงกับธรรมชาติ เพื่อสร้างภาพชนบทที่โรแมนติกและงดงาม ให้ความสำคัญกับวิถีชีวิตใกล้ชิดธรรมชาติ ไปจนถึงนำเสนอการพัฒนาเศรษฐกิจในชนบทหลายมิติ แม้จะเผชิญความท้าทาย แต่ก็สามารถคลี่คลายปัญหาได้ด้วยความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับประชาชน แสดงให้เห็นความเชื่อมั่นที่ชนบทสามารถปรับตัวและเติบโตอย่างยั่งยืนในโลกสมัยใหม่ นอกจากนี้ นวนิยายชุดเหล่านี้ยังเสนอภาพตัวละครที่โหยหาวิถีชีวิตเรียบง่ายและพอเพียงในชนบท แทนการใช้ชีวิตในเมืองที่เต็มไปด้วยความวุ่นวาย ซึ่งเห็นว่าชนบทเป็นทางเลือกที่มั่นคงและสมดุลกว่า ด้วยเหตุนี้ นวนิยายชุดดังกล่าวจึงมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดชนบทในอุดมคติไปสู่ผู้อ่านได้อย่างทรงพลังและเป็นรูปธรรม

การที่นวนิยายชุดเหล่านี้เผยให้เห็นอุดมการณ์ชนบทนิยมอย่างชัดเจนแสดงให้เห็นบริบททางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมในช่วงหลังวิกฤติต้มยำกุ้ง พ.ศ. 2540 ที่รัฐบาลไทยส่งเสริมการพัฒนาชนบทและสนับสนุนให้ประชาชนกลับไปพัฒนาท้องถิ่น นวนิยายชุดเหล่านี้จึงอาจได้รับอิทธิพลจากกระแสสังคมดังกล่าวและมีบทบาทในการผลิตซ้ำอุดมการณ์ชนบทนิยมผ่านตัวบท โดยตอบสนองตลาดผู้อ่านวัยหนุ่มสาวซึ่งมักโหยหาวิถีชีวิตที่สงบเรียบง่ายในชนบท สอดคล้องกับงานวิจัยของทรงเกียรติ สารสุวรรณ และนันท์วัลย์ สุนทรภาระสถิตย์ (2567) ที่พบว่าแบบเรียนภาษาไทยชุด *ภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที* ได้สะท้อนภาพชนบทในแง่มุมที่อุดมสมบูรณ์และเหมาะแก่การใช้ชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งยังแฝงคุณค่าด้านวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงาม เพื่อปลูกฝังความฝันให้เยาวชนมีความปรารถนาที่จะพัฒนาสังคมชนบท

ในแง่การนำเสนอภาพชนบท นวนิยายชุดเหล่านี้ถ่ายทอดวิถีชีวิตดั้งเดิมในชนบทที่ใกล้ชิดธรรมชาติ มีความเรียบง่ายและบริสุทธิ์ ซึ่งมองว่าสงบสุขและสมบูรณ์แบบกว่าชีวิตในเมืองใหญ่ ภาพชนบทดังกล่าวเชื่อมโยงกับแนวคิดที่ว่า การพัฒนาชนบทภายใต้การสนับสนุนจากรัฐบาลสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตในชนบทได้ดีกว่าที่เคย สอดคล้องกับงานวิจัยของธัญญา สังขพันธานนท์ (2558) ที่พบว่ากวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ได้ถ่ายทอดภาพชนบทที่สงบและงดงาม มองว่าการดำเนินชีวิตตามธรรมชาติในชนบทนั้นพอเพียงและสามารถนำไปสู่อิสรภาพแห่งชีวิต ซึ่งมองชนบทเป็นพื้นที่แห่งความสมดุลและความสงบสุข

นอกจากนี้ ผลการศึกษายังพบว่านวนิยายเหล่านี้นำเสนอการพัฒนาชนบทที่ก้าวหน้าในหลายมิติ แสดงให้เห็นภาพลักษณ์ที่เปลี่ยนไปของชนบทไทย เมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยของชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช (2560) ซึ่งศึกษาวรรณกรรมไทยในช่วง พ.ศ. 2475-2501 ที่ชนบทมักถูกมองว่าเป็นพื้นที่รอการพัฒนาและชาวชนบทถูกมองว่าอ่อนแอ อย่างไรก็ตาม นวนิยายชุดที่เขียนในช่วง พ.ศ. 2552-2558 นี้ได้นำเสนอภาพชนบทที่เข้มแข็งและมีศักยภาพ ซึ่งให้เห็นการพัฒนาที่ส่งผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนและสร้างความมั่นคงในสังคมชนบท ทั้งนี้ การนำเสนอเช่นนี้ตอกย้ำว่าชนบทสามารถเป็นพื้นที่ที่ตอบสนองความต้องการชีวิตที่สมดุลและมั่นคงในบริบทโลกสมัยใหม่ได้อย่างแท้จริง

ดังนั้น นวนิยายชุดเหล่านี้จึงเป็นพื้นที่ปฏิบัติการทางอุดมการณ์ด้วยการทำหน้าที่เป็นสื่อในการเผยแพร่การผลิตซ้ำและการตอกย้ำอุดมการณ์ชนบทนิยม โดยการสร้างภาพชนบทในอุดมคติที่ชวนให้ผู้อ่านรู้สึกหลงใหลและปรารถนา นำเสนอชนบทสมัยใหม่ที่มีการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจ มีความหลากหลายทางธุรกิจและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น แม้ว่าจะยังคงมีปัญหามากประการอยู่ แต่ก็แสดงให้เห็นถึงการร่วมมือระหว่างกองทัพกับประชาชนในการปกป้องและพัฒนาชาติ

รายการอ้างอิง

- กาญจนา ประสงค์เงิน. (2527). *การศึกษาเรื่องสันไทย์ที่เสนอปัญหาสังคมชนบทอีสาน: 2501-2525* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กิตติราช พงษ์เจลิยว. (2560). ภาพแทนชนบทไทยในเรื่องสั้นยุคพัฒนา พ.ศ. 2493-2519. *วารสาร มจร. อุบลปริทรรศน์*, 2(2), 57-75.
- แก้แถม. (2565). *ขวัญฤทัย* (พิมพ์ครั้งที่ 7). พิมพ์คำ.
- ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช. (2560). โครงการวิจัย “ภาพเสนอความเป็นเมืองและชนบทในวรรณกรรมไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475-2501” (รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์). สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- ช่อนกลิ่น. (2564). *ดวงใจอันนี้* (พิมพ์ครั้งที่ 13). พิมพ์คำ.
- ช่อนกลิ่น. (2565). *ล่อจันทร์* (พิมพ์ครั้งที่ 8). พิมพ์คำ.
- ฐิตาภา. (2557). *ร้อยป่าไว้ด้วยรัก*. มายดรีม.
- ณัฐวรรณ คล้ายสมมุติ. (2567, 11 มกราคม). ทบทวนมโนทัศน์ “ชนบท” ในประวัติศาสตร์ไทย. <https://www.sac.or.th/portal/th/article/detail/560>
- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2556). *วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวภาษาศาสตร์: แนวคิดและการนำมาศึกษาวาทกรรมในภาษาไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณารา. (2562). *ดุจอัสน์* (พิมพ์ครั้งที่ 4). พิมพ์คำ.
- ณารา. (2564). *ธาราหิมาลัย* (พิมพ์ครั้งที่ 14). พิมพ์คำ.
- ทรงเกียรติ สารสุวรรณ, และนนทวัลย์ สุนทรภาเรสธิตย์. (2567). แบบเรียนภาษาไทยชุดภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาทีกับการนำเสนออุดมการณ์ท้องถิ่นนิยม. *วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย*, 6(2), 401-420.
- ธัญญา สังขพันธานนท์. (2558). มาตุคามสำนึกและการโยกย้ายอดีตในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พัฒน์. *วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ*, 22(2), 64-91.
- นภาสร. (2557). *ประทับใจแห่งใจ*. มายดรีม.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2557, 14 ธันวาคม). นิธิ เอียวศรีวงศ์: ชนบทนิยมในการเมืองไทย. <https://prachatai.com/journal/2014/12/56988>
- ปรียาภรณ์ หนูสนั่น. (2532). *การสะท้อนปัญหาสังคมชนบทในนวนิยายไทย (2519-2529)* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พุ่ม พงศ์พีพร. (2548). *ผลกระทบของนโยบายประชานิยมภายใต้รัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่มีต่อเครือข่ายหนี้สินชาวนาแห่งประเทศไทย* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เพ็ญลักษณ์ อ่อนทรวง, นิภาวดี ทะไกรราช, และประจวบ จันทร์หมั่น. (2553). *เศรษฐศาสตร์ชนบท*. เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- พรรณัฐ. (2557). *แสงเทียน*. มายดรีม.
- พรรณัฐ. (2564). *วายุภักคมนตรี* (พิมพ์ครั้งที่ 13). พิมพ์คำ.
- ร่มแก้ว. (2564). *ปฐพีเสร์รัก* (พิมพ์ครั้งที่ 13). พิมพ์คำ.
- ร่มแก้ว. (2565). *พรชีวัน* (พิมพ์ครั้งที่ 6). พิมพ์คำ.
- รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข. (2557). โลกาภิวัตน์ ท้องถิ่นนิยมกับการโยกย้ายอดีต. *วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา*, 2(2), 1-15.
- สรณัฐ ไตลังคะ. (2555). วาทกรรมว่าด้วยชนบทในวรรณกรรมของไม้ เมืองเดิม. *วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ*, 19(2), 105-129.
- เสาวณิต จุลวงศ์. (2561). *วรรณคดีศึกษา: จากพื้นผิว ถึงโครงสร้าง สู่อุดมการณ์*. ภาพพิมพ์.

- Carlow, V. M. (Ed.). (2016). *Ruralism: The future of villages and small towns in an urbanizing world*. Jovis Verlag.
- Newman, G., & Saginor, J. (2016). Priorities for advancing the concept of new ruralism. *Sustainability*, 8(3), 1-15.
- Williams, R. (1973). *The country and the city*. Chatto & Windus.